

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

PRAGMATICKÁ INSPIRACE PRO ORGANIZACI SKAUTSKÉ VÝCHOVY

Vedoucí práce: Mgr. Richard Macků

Autor práce: Tomáš Polanský

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: prezenční

Ročník: třetí

2011

Bakalářská práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské (diplomové) práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Ve Vodňanech, 30. března 2011

Tomáš Polanský

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Richardovi Macků za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod	6
Teoretická část	8
1 Pragmatismus	8
1.1 Vznik pragmatismu	8
1.2 Pragmatismus a ostatní filozofické směry	8
1.3 Pragmatická pedagogika	11
1.4 Vývoj pragmatické pedagogiky	12
1.5 Cíle pragmatické výchovy	13
1.6 Pragmatismus v Evropě	14
1.7 Pragmatismus u nás	15
2 Pragmatické principy v činnosti současných výchovných organizací	16
2.1 Woodcraft	16
2.1.1 Inspirace a život E. T. Setona	16
2.1.2 Hnutí Woodcraft	18
2.1.3 Souvislost Woodcraftu a pragmatické pedagogiky	19
2.2 Skauting	20
2.2.1 Inspirace pro skauting a jeho historický vývoj	20
2.2.2 Základy skautské výchovy	22
3 Nový program Junáka	23
3.1 Proč nový program	24
3.2 Vývoj Nového programu	24
3.3 Proč dnes	25
3.4 Charta Junáka	25
3.5 Podoba Nového programu	26
3.6 Co to je stezka	28
3.6.1 Dělení stezky	29
3.6.2 Kompetence užívané ve stezkách	29
3.7 Skautský závod	30
4 Shoda Nového programu a pragmatismu	31
4.1.1 Pragmatismus při tvorbě programu	31
4.2 Plnění aktivit	40
Projektová část	42

5	Víkendový program	42
	Závěr	45
	Seznam použitých zdrojů.....	48
	Seznam příloh	50
	Přílohy.....	51
	ABSTRAKT	54
	ABSTRACT	55

Úvod

Pragmatická pedagogika zaznamenala během svého vývoje řadu úspěchů a její odkaz dnes nalézáme napříč světovými vzdělávacími a výchovnými systémy. Také v rámci české výchovy ve volném čase uplatňujeme ne jeden z pragmatických principů. Stejně populární, jako kdysi býval pragmatismus ve Spojených státech, je dnes výchovný systém organizace Junák – svaz skautů a skautek ČR, který právě na principech pragmatické pedagogiky stojí. To je také důvod, proč v naší práci s názvem Pragmatická inspirace pro organizaci skautské výchovy, věnujeme výchovnému systému této organizace tolik prostoru. Každá organizace potřebuje během vývoje změnu a z něčeho vycházet. Inovovaný program Junáka, který je v současnosti dokončován, je vyzněním nutné restrukturalizace a reaguje tak na problémy a požadavky dnešní mládeže.

Inovovaný skautský program se vyvíjel z mnoha důvodů. S pragmatickou výchovou má podobný prvotní ideál a cíl, kterým je reakce na nepříznivou situaci, na kterou nová myšlenka reaguje. Vychází z této situace a očekává se, že napomůže určitou krizi vyřešit, nebo alespoň zmírnit.

Krize je v nadměrném ukončování členství starších členů, neexistujícím výchovným programem pro nejmladší nebo neatraktivním programem pro současné děti. Problém nereaguje pouze na vychovávané, ale také na vychovatele. Řeší problém nejasnosti a neschopnosti připravovat program, využívat požadované metody a tím tak dosahovat požadovaných cílů.

Téma pragmatické výchovy a skautské výchovy se shoduje v orientaci na praxi, v níž se znalosti získávají vlastní tvorbou, aby byly v následném životě použitelné. To je předpoklad pro mé zkoumání v této práci. Cílem je zmapovat pragmatickou výchovu a porovnat ji se skautskou výchovou. Objevit případné shody pragmatické pedagogiky a doporučené formy skautské výchovy. V projektové části práce je navržena skautská výchovná jednotka založená na pragmatických ideálech.

První kapitola se věnuje pragmatismu – pojednává o jeho vývoji v Americe a v Evropě. Záměrem bylo naleznout v ostatních filozofických směrech ty, které mohly zakladatele pragmatismu při jeho vývoji inspirovat. Další část kapitoly se již obrací na pedagogický směr, který by měl být – oproti filozofickému – stěžejním pro jiné

výchovné metody. V závěru kapitoly je uveden vývoj pragmatismu u nás, především v dílech Karla Čapka a Václava Příhody.

Náplní druhé kapitoly jsou vybraná volnočasová hnutí, která by mohla mít spojitost s pragmatismem. Jedná se o Woodcraft a skauting. Vedle pragmatismu je skauting tematicky druhou zásadní částí práce, se kterou by měl být čtenář seznámen, aby pochopil skryté spojitosti mezi zkoumanými směry. První část kapitoly se zmiňuje o vývoji výchovné organizace Woodcraft. V druhé je čtenář obeznámen se základními myšlenkami skautské výchovy.

Ve třetí kapitole je mapován samotný inovovaný skautský výchovný program, na který je tato práce zaměřena. Kapitola rozebírá důvody pro tvorbu inovovaného programu a seznamuje s jeho vývojem. Ohled je brán i na změnu společnosti, která podminila nutnost restrukturalizace. Část kapitoly odkazuje na stanovy organizace a na impuls, který určil směr vývoje. Další části kapitoly již rozebírají samotnou podobu programu – pomocí jakých prostředků je dosahováno jeho záměrů; jak se prostředky dělí, aby byly účinnější a přehlednější. Závěrem je uveden skautský závod, který je důležitou součástí skautského programu a lze během něj získané kompetence (umožňující správné naplánování postupu při výchovném procesu) ověřovat.

Ve čtvrté kapitole se práce zabývá shodou mezi vznikajícím skautským výchovným programem a pragmatismem. Jak lze plnit aktivity a jak je zařadit do programu formou metod pragmatické pedagogiky.

V závěrečné kapitole se nachází připravená varianta pro využití na víkendový program. Program je založen na skautských metodách a požadavcích, které se zároveň opírají o doporučovanou pragmatickou metodologii.

Základním zdrojem pro nás bylo přehledové dílo V. Jůvy - Stručné dějiny pedagogiky, ve které jsou popsány výchovné směry a myšlenky, které ovlivňovaly svět. Dále práce vychází z poznatků zmíněných v publikacích Americká pragmatická pedagogika od J. Deweyho a použita je i elektronická verze knihy Pragmatismus čili filosofie praktického života od Karla Čapka. Dalším stěžejním zdrojem byly informace z propagačních materiálů organizace Junák – svaz skautů a skautek ČR. Tyto propagační materiály jsou převážně ve formě elektronické. Třetí oblastí zdrojů jsou absolventské práce o osobách, které se podílely na rozvoji skautingu či pragmatismu.

Teoretická část

1 Pragmatismus

1.1 Vznik pragmatismu

Pragmatická pedagogika vychází ze stejnojmenného filozofického směru, který se intenzivně rozvíjel v Americe v 19. století. Skutečný začátek tohoto filozofického směru lze dle Čapka hledat u filozofického hnutí „pragmatism“. Jeho zakladatelem je americký filozof Charles Sanders Peirce, který uvedl základní myšlenky v časopisu *Popular Science Monthly* roku 1878. Karel Čapek ve svém díle uvádí: „*Jediným úkolem myšlení, psal tehdy Peirce, je vyvolati víru nebo přesvědčení čili zříditi zvyky pro jednání. Abychom plně vyvinuli smysl nějaké myšlenky, stačí určit, jaké zvyky způsobuje; neboť smysl věci tkví prostě ve zvycích, které obsahuje. Účelem myšlení jest přivéstí výsledek vnímatelný smysly. Vždy je to něco smyslového a praktického, co je základem všech rozdílů v myšlení, ať jsou sebe subtilnější. Není tak jemného odstínu ve významu myšlení, aby nemohl způsobiti rozdíl v praxi. Idea nějaké věci je jenom idea jejích smyslových výsledků; odtud plyne pravidlo, že chceme-li dojíti poznání, musíme uvážiti, jaké jsou praktické výsledky, o nichž myslíme, že mohou býti přivoděny předmětem naší koncepce.*“¹ Čapek tento názor komentuje tím, že v tomto směru není na první pohled nic nového, jelikož většina myšlenek již byla v minulosti odděleně užívána. Přesto se k němu po 20 letech odvolává nově vznikající „demokratický“ směr.

Empirická a praktická formulace těchto myšlenek zaujme hnutí, které název přijme a jejich ideálem se stane pragmatistický radikalismus, který je založen na vizi vlastností: mladý, silný, mužný – „*The young, the strong, the virile.*“ Toto Peircovi přijde příliš odlišné od jeho původních názorů, že se od myšlenek jako „účelem člověka je činnost“ distancuje a přijímá pro sebe a svou filozofii jiný název jako reakci na nesouhlas rozdílnosti myšlení.²

1.2 Pragmatismus a ostatní filozofické směry

Pragmatismus se vytváří dvacet let poté, co Peirce formuloval jeho prvotní myšlenky. Je to především zásluhou Johna Deweyho, Williama Jamese, Ferdinanda C. S. Schillera,

¹ ČAPEK, K. *Pragmatismus čili filosofie praktického života*, s. 7–8.

² Srov. ČAPEK, K. *Pragmatismus čili filosofie praktického života*, s. 8.

jejich sympatizantů a následovníků nejen v Americe. Čapek uvádí, že komplikovanější je historický vývoj a srovnání s jinými filozofickými směry. Komplikovanost je v podobě a obsahu směrů předcházejících, jelikož by se dalo říct, že mnoho ostatních názorů je taktéž z části pragmatických. Ve svém díle například uvádí inspiraci z Německa Vaihingerem, Simmelem, ve Francii Blondelem a Bergsonem. Z toho se dá usuzovat, že se postupně definice a hranice samotného pragmatismu začínají odlišovat a měnit.³ V kapitole věnované předhistorii pragmatismu uvádí Čapek, že: „*Schiller vidí předchůdce pragmatismu v Protagorovi a sofistech, L. Stein v Sokratovi, Aristotelovi i Baconovi, Peirce ve stoících, Schinz v Rousseauovi, jiní v Montaigneovi, Pascalovi, Humeovi, Benthamovi, Kantovi, nebo Nietzscheovi.*“⁴

V případě pragmatické pedagogiky, vidíme inspiraci i v určitých myšlenkách dalších autorů. Např. u Benjamina Franklina v podpoře pozorování, experimentování a aplikace poznatků. Thomas Jefferson podporoval demokratickou edukaci a doporučoval i praktickou orientaci ve vzdělávání. Dialogická metoda podporována jako první Sokratem, která vedla žáky, aby si sami vlastním rozumem hledali řešení, by své místo v pragmatické pedagogice také našla. Stejně tak Aristoteles a jeho usilování o integrovanou výchovu, kdy chtěl harmonicky spojit tělesnou, mravní i rozumovou složku výchovy, což by napomáhalo k efektivnějšímu růstu jedince. Francois Rabelais kritizuje odtrženost výchovy od životních potřeb, zbytečné přetěžování paměti memorováním neužitečných faktů, opomíjení fyzického rozvoje a přírody. Michel De Montaigne se shoduje v myšlence opomenout pamětní učení a přednostně protěžovat vlastní úsudek a samostatnost. „*Vědět z paměti není vědět: je to jen udržovat, co svěřili naší paměti do úschovy*“⁵. De Montaigne zastával názor, že učitel by měl být spíše facilitátor, tedy nevnučuje myšlenku, ale napomáhá najít pravdu, samostatně se rozhodovat a vytvářet tím charakter. Francis Bacon je inspirací při podpoře individuality žáka, postupu od známého k neznámému, od snadného k těžšímu a především od věci ke slovu. Předchůdcem idejí byl i světově známý český pedagog Jan Amos Komenský a jeho didaktický zákon, který říká učit všemu příkladem, pravidlem a praxí. Žák si při tom sám odvozuje obecný závěr z důsledků vyplývajících z praxe, která by měla zahrnovat poznatky mezioborové. John Locke prosazoval důraz

³ Srov. ČAPEK, K. *Pragmatismus čili filosofie praktického života*, s. 8–9.

⁴ ČAPEK, K. *Pragmatismus čili filosofie praktického života*, s. 9.

⁵ JŮVA, V. *Stručné dějiny pedagogiky*, s. 15.

na sebeovládání a na výběr činností dle toho, co doporučuje náš rozum jako nejlepší. Prosazuje rozumovou výchovu, směřující k utilitarismu. Při výuce jazyka využívat metodu konverzace, nikoliv pouze gramatickou analýzu. Jean-Jacques Rousseau vedl k citlivému vztahu k dítěti. Vyžaduje návrat do přírody, což by mělo nahrazovat knihy. Proti verbálnímu osvojování je J. B. Basedow, který požaduje získávání vědomostí pomocí exkurzí, praxí nebo v laboratoři. K osobnostnímu růstu přes výchovu, která utváří disciplínu a morálku, se kloní I. Kant. Spencer vyžaduje a stanovuje cíl výchovy a vzdělávání jako přípravu na život. Označuje odtažitost od reality, nevyužitelné poznatky z učení jako nesmyslné. Benjamin Franklin založil pro uskutečnění svých cílů akademii, ve které vedl žáky k pozorování, experimentování a následnou aplikaci poznatků.⁶

Výše uvedené názory jednotlivých autorů byly vybrány podle toho, zda se shodují s pragmatismem. Jedná se pouze o část jejich myšlenek, jelikož jinými názory se mohou od pragmatismu odlišovat. Proti pragmatismu je např. pedagogický esencialismus, především Bagley požaduje ucelený vzdělávací systém s podstatným základním učivem.⁷

Samotné slovo pragmatismus má dle Akademického slovníku cizích slov význam: dbající příčinného vztahu; příčinné, vnitřní souvislosti; sledující příčiny událostí; nařízení panovníka mající povahu základního zákona; dbající užitečnosti; filozofický směr pokládající za hlavní kritérium pravdy její praktickou hodnotu a užitečnost, která vyhovuje zájmům jednotlivce.⁸ Mezi zakladatele pragmatické pedagogiky patří John Dewey a jeho následovník William H. Kilpatrick. Prosazovali za základ pragmatické pedagogiky směr výchovy a vzdělávání od praxe k docenění teorie. K dosažení tohoto cíle se využívalo projektové vyučování.

Čapek uvádí, že pragmatismus je filozofie orientovaná k faktům, čistě empirická, odmítající slovní řešení a umělé problémy.⁹ Původ samotného směru najdeme při velkých změnách v Americe koncem 19. století. Tehdejší doba vyžadovala zásadní změnu v myšlení. Byl to produkt společenské situace, tudíž všechny předpoklady k vyřešení problému měl přinést právě pragmatický směr myšlení. Amerika byla

⁶ Srov. JÚVA, V. *Stručné dějiny pedagogiky*, s. 5–47.

⁷ Tamtéž, s. 47.

⁸ Akademický slovník cizích slov, s. 612

⁹ Srov. ČAPEK, K. *Pragmatismus čili filosofie praktického života*, s. 10.

zmítána mnoha problémy. Od ekonomických, společenských až ke kulturním. Vlivem imigrace a urbanizace koncem 19. století dochází k dezintegraci tradičních společenských institucí jako je rodina, venkovské obce nebo škola, které měly značný vliv na formování osobnosti a její výchovy. Právě propojení složek jako jsou industrializace a imigrace evokovalo k problémům. Upadala morálka, hodnoty, prohlubovala se krize a instituce, které měly mít základní vliv na výchovu mládeže, své poslání nenaplňovaly a vše přenechávaly škole. Školský systém té doby byl zastaralý, nepřipravený, nepropracovaný. To bylo pohnutkou pro vytvoření pragmatické pedagogiky.¹⁰

1.3 Pragmatická pedagogika

Počátkem 20. století se stal pragmatismus novým, populárním směrem. Často se můžeme setkat, že je nazýván spíše metodou, která upoutala pozornost a ovlivňovala téměř veškeré americké myšlení. Jak bylo tedy zmíněno, potřeba bylo propracovat nový výchovný systém, nový koncept pedagogiky, který se bude hodit ke svobodné zemi. Takový systém, který odbourá všechny kulturní nesrovnalosti, bude reagovat na ekonomické problémy, zlepší a rozšíří výchovu a vzdělávání. Víra v toto řešení je obrovská a spoléhá se na to, že prostředek k řešení stávajících vážných problémů je přes vznikající metodu a následně výchovu.

Na pragmatickou pedagogiku bylo velmi spoléháno. Kritizovala osvojování nepotřebných vědomostí a podporovala maximální samostatnost žáka. Jedinec má sám pozorovat, praktikovat experimenty a z nich vyvozovat závěry. Idea pragmatické výchovy je od samotné praxe k docenění teorie. Tato idea vychází z toho, že jedinec se nejvíce naučí při tom, když bude dělat něco ze svého zájmu a při tom narazí na problém. Aby mohl pokračovat ve svém zájmu, tak si musí nastudovat teorii, na problém přijít, vyřešit ho a pak pokračovat v tvorbě. Při tvorbě této metody přicházejí mnohé otázky. Např. jaké poznatky jsou pro člověka nejdůležitější? Výchovné otázky jsou pokládány k nedostatku tradiční výchovy a upozorňují na možnosti výchovy ve spojitosti s ekonomickými a společenskými podmínkami. Charakteristickým prvkem tehdejší společnosti bylo, že spoléhala především na výchovu, která měla vše řešit. Docházelo k sociální kontrole z řad tisku či propagandy.¹¹

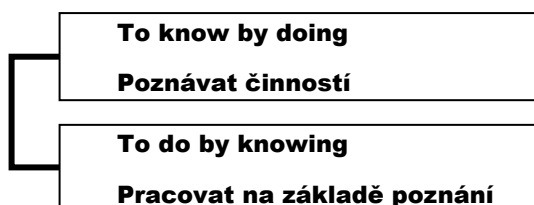
¹⁰ Srov. SINGULE, F. *Vývoj a rozbor pragmatické pedagogiky a výchovy*, s. 7–19

¹¹ Srov. SINGULE, F. *Vývoj a rozbor pragmatické pedagogiky a výchovy*, s. 7–55

1.4 Vývoj pragmatické pedagogiky

Zprvu se pragmatická pedagogika vyvíjela na úrovni elementárního školství. Využívala metody herbartismu, progresivní výchovu, metody přinášené ze zámoří především Angličany, Fröbelovu pedagogiku. Právě Fröbel praktikoval jako výchovný prostředek hry, didaktické hry a práci. Využito je i myšlenek Parkera, který odmítal ponižování jedinců tělesnými tresty a známkami nebo verbální memorování. Vše by spíše mělo být morální výchovou. John Dewey a jeho pragmatičtí kolegové vyzdvihovali školní výchovu propojenou s životem. Oživit vzdělávání rozvojem aktivit, které žáky zajímají a opravdovým spontánním zájmem o dění ve škole. Pragmatisté nepřijímali přehnanou formalitu tradiční školy, strukturální disciplínu, pasivní učení a nesmyslný dril učiva.

Vznik pragmatismu a jeho ideové zdroje jsou tvorbou Johna Deweyho. Byl stoupenec Hegelovi filozofie a Herbartovy pedagogiky. Vytvořil na Chicagské univerzitě laboratorní školu a později zformuloval vlastní koncepci pragmatické pedagogiky. Vydává publikace založené na zkušenostech. Patrné jsou nově se utvářející sociální vlivy a inspirace Darwinovou teorií. Důležitou roli má i dětská psychologie George Stanleyho Halla, funkcionalistická psychologie s významem vrozených zájmů o činnosti. Základní principy Deweyho pedagogiky jsou: to do by knowing (pracovat na základě poznání) a to know by doing (poznávat činností).¹²

Obrázek 1: Deweyho základní principy výchovy

Vyžaduje na jedinci aktivní experimentování, problémovou situaci přeměnit za pomoci myšlení v jasnou. K tomu by měl využít právě experiment a ověření vzniklých hypotéz. Základní metoda pro nalezení správného řešení je osobní přístup, zkušenost, subjektivní praktická činnost, experiment. Pragmatická pedagogika využívá principu kontinuity. Tento princip spočívá v tom, že každá zkušenost absorbuje něco z toho, co již proběhlo. Tyto poznatky modifikují kvalitu jevů či aktivit, které nastanou později.

¹² Srov. SINGULE, F. *Vývoj a rozbor pragmatické pedagogiky a výchovy*, s. 13–55

Vývoj pragmatické pedagogiky ovlivnil i W. T. Kilpatrick, který rozvinul projektovou metodu. Projekt si stanoví cíle, naplánuje se jeho realizace, následně proběhne realizace, po které musí nastat reflexe či evaluace. Mělo by se dosáhnout aktivizace žáků, aby nedocházelo k pouhým diskuzím. Tomu zabraňuje i stanovování cílů a plánování, které je vyhodnocené na závěrečné reflexi. Ideální projekt je takový, který vychází ze zájmů samotných žáků, nejlépe, když si ho samotní navrhnou. Během jeho realizace se děti rozvíjí prostřednictvím vlastních zájmů, vlastní činností a učením nových činností.¹³ Hlavní data ve vývoji pragmatické pedagogiky jsou uvedeny v příloze I.

1.5 Cíle pragmatické výchovy

Cíl směřuje k individualitě žáků i společnosti. Cíl musí být provázán s prostředky a navzájem ze sebe vycházet. Dochází ke stálé reorganizaci zkušeností a hodnot. Výchova je součástí samotného života, ne pouze přípravou na něj. Proto by se mělo používat reálných situací a ne je uměle vytvářet. Takovýto postoj zabezpečuje nutný kontakt s realitou a tedy i praktický cíl. V potaz by se měl brát věk žáka a vize toho, co by ho mohlo v životě potkat, co by mohl využít. Škola je místo, kde se žáci učí kriticky a rozumně žít. Cílem pragmatické výchovy je i růst jedince, aby docházelo k navyšování účasti rozumu na řízení života, docházelo k adaptaci prostředí. Nememorovat učivo, ale nahradit tento proces učením prostřednictvím řešení problémů. Dítěti se nejnázve učí to, co si může spojit se zájmy. Takové zájmy by měly propojovat předměty jako například se věnovat reálným situacím v dopravě, obchodu, při komunikaci. Studovat jejich specifické otázky a situace, ne pouze strohý zeměpis, biologii, ekonomiku. To neznámá, že by Dewey neuznával tradiční výuku a předměty. Jeho myšlenkou je to, aby se k tradičním předmětům dostalo jinou cestou. Jedním z důvodů bylo i to, že je obtížné často aktualizovat a měnit učebnice žáků. Dále by učení nemělo zůstat na úrovni řešení problémů. Cílem výchovy je růst jedince, stanovovat si hodnoty dle postupného poznávání a neopomíjet seberealizaci. V Čechách byl podporován Václavem Příhodou.

Najdou se i negativa pragmatické pedagogiky. Postupně docházelo k rozporům v uspořádání. Rozcházeli se v cílech, které nebyly jednotné. Dle některých růst jako takový nemůže být cíl, tudíž pragmatismus neví, čeho chce dosáhnout. Problematickým

¹³ Srov. SINGULE, F. *Vývoj a rozbor pragmatické pedagogiky a výchovy*, s. 7–55

se stával i projekt, který se využíval jen jako formální stránka výuky. Odpůrci pragmatismu odsuzovali volnost a individualitu pro jednotlivce. Oponovali opozdilostí studentů oproti evropským, zvýšenou delikventností, což svalovali na nízkou náročnost při výchově.¹⁴

„Pragmatismus byl tedy reakcí na nové podmínky rozvíjející se americké společnosti. Byl snahou nezaostávat za vývojem v žádné oblasti lidské společnosti. Proto, aby se nějaká filozofie mohla plně rozvinout, prosadit se a udržet, bylo podmínkou, aby neztrácela kontakt s realitou a se společenským děním... jejich společným konstitutivním prvkem je demokratismus.“¹⁵

1.6 Pragmatismus v Evropě

Pragmatismus se do Evropy dostával především jako filozofický směr. Na druhou stranu odcházelo z Evropy do Ameriky mnoho myšlenek, jak by měl pragmatismus vypadat. Německý filozof Hans Vaihinger se věnoval způsobu poznání. Jeho teorie tvrdí, že pojmy, kategorie, třídy a abstrakce jsou nesprávným prostředkem k dosažení poznání. Pojem nemůže být platný, pokud je poznání pouhým počítkem. K myšlenkám Hanse Vaihingera se vyjádřil Karel Čapek takto: „*Svých účelů hledí myšlení dojít všemi způsoby: především tím, že tvoří umělé prostředky k rychlejšímu dosažení svých cílů. To jsou pojmy, kategorie, třídy, abstrakce – slovem fikce, pouhé vymyšlené nástroje a vynalezené prostředky. Logická činnost počíná v čítí a končí jím. Její určení jest zpracovat daný počitkový materiál k dosažení bohatšího a plnějšího počitkového života.*“¹⁶

Asi nejpodstatnějším filozofem zabývajícím se pragmatismem v Evropě byl britský akademik Ferdinand C. S. Schiller. Místo pojmu pragmatismus používal humanismus. Bylo to z důvodu, že na první místo stavěl člověka. Tvrdí, že pouze následky uskutečněných tvrzení jsou důkazem samotné pravdivosti. Takové následky musejí být vyžadované, uspokojivé, pozitivní pro to, aby se tvrzení mohlo stát kvalitním a mohlo pro nás být zařazeno mezi pravdy získané praxí. Nejen on, ale i další evropští myslitelé se v tomto ohledu obrací na Kanta. Naše poznávání je závislé na našich zájmech, na tom, co chceme poznat a znát. Při získávání nových poznatků se nabízí více možností,

¹⁴ Srov. SINGULE, F. *Vývoj a rozbor pragmatické pedagogiky a výchovy*, s. 7–55

¹⁵ Vacarda, P. *Pojetí zkušenosti a výchovy v Deweyho filozofii*, s. 8

¹⁶ ČAPEK, K. *Pragmatismus čili filosofie praktického života*, s. 19

kteře by mohly logicky odpovědět na náš dotaz. Ovšem my si vybíráme takovou variantu, která nám vyhovuje, líbí se nám a zapadá mezi ostatní, již získané, poznatky. Což potvrzuje jejich prohlášení, že pravda a realita je závislá. Dalším znakem je, že je více kladen důraz na vůli než na zkušenosti. Při výběru si volíme to, co nás zajímá.¹⁷

1.7 Pragmatismus u nás

Na našem území jsou podpůrci pragmatismu Karel Čapek, který vychází z Jamesova pragmatismu. Václav Příhoda byl dalším českou osobností uznávající pedagogický pragmatismus a dostalo se mu možnosti studovat u samotného Johna Deweyho.¹⁸ Po první světové válce se v Čechách pokusilo několik učitelů o aplikaci nových přístupů ve výchovně-vzdělávacím procesu. Do těchto aktivit bylo zapojeno jen pár škol, proto výsledný efekt nebyl plošnější.

Václav Příhoda přišel s ideou racionalizace školství, která již byla inspirována pragmatickou pedagogikou.¹⁹ Důležitou fází české reformace školství pod vlivem pragmatismu je období třicátých let 20. století. Reformní komise v čele s Příhodou založila pokusné školy v Praze a Brně, které vycházely ze zásad individuálnosti, jedinečnosti, podporovaly samostatnou činnost, aktivitu a pracovní a tělesnou výchovu.

Pragmatismem se inspirovalo mnoho alternativních pedagogických směrů a postupů. Například Daltonský plán, který byl u nás propagován a zaveden právě Václavem Příhodou, využívá projektové metody W. H. Kilpatricka. Po roce 1948 byla pragmatická pedagogika u nás zavržena. Další pokusy o rozvoj této myšlenky nastaly až o 40 let později, po roce 1989. V současnosti se na našich školách více využívá uplatnění projektové metody.²⁰

¹⁷ Srov. ČAPEK, K. *Pragmatismus čili filosofie praktického života*, s. 30–36

¹⁸ Srov. VÁŇOVÁ, R. *Školská reforma v ČSR ve 30. letech*, s. 20

¹⁹ Srov. VÁŇOVÁ, R. et al. *Výchova a vzdělání v českých dějinách IV: Problematika vzdělávacích institucí a školských reform*, s. 90

²⁰ Srov. PŘÍHODA, V. *Racionalizace školství: Funkcionální organizace školské soustavy*

2 Pragmatické principy v činnosti současných výchovných organizací

Mezi organizace, kterými se práce zabývá, patří Woodcraft a Junák. Woodcraft byl vybrán z důvodu podobného časového a místního vývoje jako pragmatická pedagogika. Skauting z osobního zájmu autora a cílem porovnání metod pragmatické pedagogiky s nově vznikajícím skautským programem.

2.1 Woodcraft.

Ve stejném časovém období, počátku 20. století, se vyvíjela pragmatická pedagogika a vznikala volnočasová organizace Woodcraft. Za zakladatele Woodcraftu se uvádí Ernest Thompson Seton. Následující pasáž se zabývá tím, zda E. T. Seton vycházel z pragmatické pedagogiky, která byla v oblasti Ameriky ve své době dominantní a oslovila spoustu lidí zabývajících se výchovou a filozofií.

Woodcraft je složenina dvou anglických slov „wood“ (dřevo, les) a „craft“ (dovednost, šikovnost, chytrost). V České republice se používá označení Lesní moudrost. Nutno podotknout, že z amerického Woodcraftu se inspiruje mnoho jiných volnočasových organizací, v České republice mimo jiné Junák – svaz skautů a skautek ČR nebo Liga lesní moudrosti. O prosazení Woodcraftu na našem území se výrazně zasloužil Miloš Seifert.

Woodcraft jako takový je často označován za americký koncept volnočasového využití, tudíž by se dala předpokládat spojitost se zmíněným pragmatismem. Při určitém nahlédnutí do souvislostí vzniku Woodcraftu a zakladatele E. T. Setona zjistíme, že shody jsou spíše náhodné, než že by docházelo k vzájemné inspiraci.

2.1.1 Inspirace a život E. T. Setona

Pro objasnění je nutno nahlédnout do života zakladatele. E. T. Seton se narodil v roce 1860 ve Skotsku a v roce 1866 se jeho rodina přestěhovala do kanadského Ontaria. Právě v okolí Ontaria měl v mládí dostatek prostoru nacházet krásy přírody, které ho tak uchvátily a daly hnutí zásadní ideu. V lesích okolo Ontaria se mladý Seton naučil pozorovat zvěř, vnímat přírodu, střílet z pušky, pracovat s nožem a sekyrou a další znalosti zálesácké praxe. Následovala část života, která pro něj byla velmi šokující a těžko snesitelná. Z ekonomických důvodů se rodina musela opět stěhovat, tentokrát do

Toronta. Seton se nechtěl vzdát svých zábav, za což musel ve škole snášet posměch. Ani doma nebyl příliš spokojený s otcovou či matčinou výchovou, což ho vedlo k tomu, že vlastní výchovu prováděl opačným rázem. Těžko snášel časté zákazy, rozkazy, náboženská vyznání matky, která ho nutila do častých modliteb. Z této zkušenosti si ale odnesl cenný poznatek o rituálech. Prvním pokusem o založení určitého kmene nastalo v Torontu. Seton využil organizačního talentu a strádání po přírodě, že se pokusil založit indiánský kmen. K tomuto hnutí se mu nepovedlo zainteresovat i další členy, kteří raději než indiány volili symboliku Robina Hooda.

Následovala studia v Londýně, kdy hlavním důvodem pobytu byl otcův příkaz studovat umění na zdejší univerzitě. Během studií se naučil sám o sebe starat, měl přístup do zoo a archivů v knihovně. To mu umožňovalo naplňovat jeho touhu po přírodě. Nicméně po čase se musel z finančních a zdravotních důvodů vrátit za oceán. Od roku 1883 působil v New Yorku a o 17 let později si na jeho okraji postavil srub. Při putování přírodou se mu naskytla možnost seznámení se s indiány. Indiáni pro něj byli vzorem a učil se od nich. Vyzdvihoval jejich morálku, přímé a čestné chování.

Místní mládež mu ničila srub, což ho přivedlo k tomu, že je potřeba přijít s novou výchovou. S tímto pocitem o reformě výchovy dětí a mládeže přichází kolem roku 1900, právě v Americe, kde se rozvíjí myšlenka pragmatismu. Jeho reforma by se měla týkat výchovy, která by zahrnovala respekt přirozených zákonů pro život v přírodě. Poznáváním přírody a tábornickým dovednostem. Jeho názor se opíral o to, že každý tvor se rodí neposkvrněný. Tedy tyto tvory vychovávat v souladu s přírodou, k lásce ke zvířatům a přírodě, s dobrým charakterem. Všechny jeho myšlenky praktikoval tím, že problémovou mládež pozval na společný tábor, kde v praxi praktikoval jeho ideály. Tyto myšlenky se osvědčily a vznikl fungující kmen se zvolenou hierarchií. Kladl důraz na čestnost a odvalu. Rok 1902 se považuje za počátek Woodcraftu, v roce 1903 se stává oficiálním kmenem. O rok později přednáší jeho vizi v Americe, kde slaví úspěchy. Také přednášel ve Velké Británii, kde se tolik neprosadil. Během přednášek v Anglii se setkává se zakladatelem jiného volnočasového hnutí – skautingu, R. B. Powellem. Dávali dohromady možnou spojitost mezi organizacemi. K vyloženému spojení nikdy v průběhu následné spolupráce úplně nedošlo.²¹

²¹ Srov. MACH, M. E. T. *Seton a jeho vliv na současnou mládež*

2.1.2 Hnutí Woodcraft

Zákon organizace

Woodcraft je založen na symbolických prvcích původních obyvatel Ameriky. Zákon je vykládán skrz čtyři světla ohně: krása, síla, pravda, láska. Každé světlo zdůrazňuje jiné ctnosti, které by měl člen plnit. Krása zdůrazňuje čistotu myšlení, sílu a ochranu přírody. Síla odvážnost, mlčenlivost a naslouchání. Pravda pravdomluvnost, pokoru, fair-play (čistou hru). Láska laskavost, ochotu a radostný život.²²

Devět hlavních zásad

Po zákonech je důležitým činitelem 9 hlavních zásad, které stanovují základní osnovu pro to, aby organizace mohla být woodcrafterskou. První zásada je, že náplň činnosti má sloužit k *rekreaci*. Druhá se opírá o *táborový život*, který spojí jednotlivce, naučí je žít spolu prostý život jen s nejdůležitějšími potřebami a to během pobytu v přírodě. Dle Setona nejideálnějším místem pro výchovu. Třetí zásada je *samospráva*. Důležitým prvkem této zásady je možnost všech členů promlouvat do řízení a fungování. Mladí si musí utvářet a vyřizovat nastalé situace a zkušenější dospělí jim v tu chvíli jsou spíše jen oporou a rádci. Za čtvrté je to *kouzlo táborového ohně*, které přináší pocit bezpečí, přátelství, sounáležitosti, relaxaci a vzpomínky. Pátou zásadou jsou výchovné prostředky v duchu lesní moudrosti, kdy jde o plnění zkoušek a dovedností, které si sám jedinec vybere dle toho, co mu nejvíc vyhovuje, co ho zajímá a může tak dosahovat vysokých výkonů. V šesté zásadě jde o zlepšování sebe sama. Zásada je nazývána *Pocty podle stanovených měřítek*. Vychází z toho, že by nemělo jít o překonávání rekordů jiných členů, ale pouze vlastní osoby. V těchto případech je náš protivník jen naše osoba, čas a přírodní síly. Po splnění určitého počtu podmínek je nám udělena stanovená pocta. Sedmá zásada označována jako *Osobní vyznamenání za osobní výkony* je především evaluace vlastní osoby za uskutečněné činy. Osmou je *ideální vzor*. Vychází z toho, že každý potřebuje mít ideální vzor. Rodina jako instituce má problém při výchově a tento vzor už často neposkytuje. Vychází i z toho, že si každé dítě hledá vnější vzor, kterému by se chtělo připodobnit. U Woodcraftu to je samozřejmě indián.

²² Srov. Liga lesní moudrosti [online].

Devátá zásada bývá často skrytá v nitru jedince, jde o jeho vnímání okolního světa a vidět *malebnost ve všem*.²³

Cíle Woodcraftu

Cílem Woodcraftu je všestranná a celoživotní výchova propojená s přírodou, s pevným žebříčkem hodnot a morálkou, žít v lásce, hledat pravdu a pomáhat okolí. E. T. Seton vychází dle internetového serveru organizace Woodcraft z následujících názorů a podmínek. Během zakládání organizace byl plný sil, ideálů a do podvědomí veřejnosti se dostával díky publikaci knih. Hlásil tzv. „strenuous life“, jde o usilovný, statečný a aktivní život mládeže, který je propojený s dobrodružstvím v divočině. Jako progresivní éra vývoje touží přispět k návratu tradičních hodnot jako je čest, fyzická zdatnost, odvaha a nezávislost. Byl znepokojován vlivem urbanizace, industrializace a úpadkem venkova. Obrací se k vzorovým indiánům, kteří nejsou poznamenáni špatným vzorem města, a jejich jednání je etické. Cílem výchovy není učenost, ale lidskost, se kterou se člověk rodí. Využívat přirozené pudy jako láska, strach, zvědavost, ambice. To využívat k tomu, aby si děti především hrály a poznávaly a nebyly vychovávány za vědce. Seton se distancoval od kolektivních sportů, jelikož dobře odhadl, že každý nemůže být součástí vrcholového sportu a to společnost rozdělí. Seton nevyzdvíhal žádné náboženství nebo ideologii. Vyzdvíhal indiánský systém, proti kterému stavěl peněžní systém a soukromé vlastnictví půdy, což je podle něj zdrojem zla.²⁴

2.1.3 Souvislost Woodcraftu a pragmatické pedagogiky

Při porovnání Woodcraftu a pragmatické pedagogiky dojdeme k závěru, že E. T. Seton se narodil poměrně brzo a trávil život mimo hlavní destinace vývoje pragmatismu. Když se počátkem 20. století rozhodl aplikovat jeho ideály v praxi, tak sice pragmatismus oslovoval přinejmenším většinou část populace, ale to už bylo pro Setona pozdě. Jeho ideály byly již vytvořené díky předchozím zkušenostem, které sbíral především mimo Spojené státy americké. Společný faktor s pragmatismem je fakt, proč se rozhodl realizovat výchovné myšlenky. Společným důvodem je rozpad amerických institucí jako je rodina, venkov, zvýšení urbanizace a reakce na industrializaci. Další shoda je to,

²³ Srov. Liga lesní moudrosti [online].

²⁴ Tamtéž

že ponechával mladým volnost při realizaci a samosprávě. Při plnění 9 zásad si mohli vybírat to, co je zajímalo a v tom se rozvíjet. Dle mého to byla pouze náhoda, že se v tomto ohledu oba směry shodly. Nicméně to nemění fakt, že organizace Woodcraft byla jedna z mnoha, která právě tuto volnost nabízela a neurčovala svým členům, co je potřeba splnit a co je potřeba se naučit.

Závěrem ke spojení Woodcraft – pragmatická pedagogika lze říci, že ačkoliv mají oba směry stejné místo a období vzniku, tak se navzájem neprolínají.

2.2 Skauting

Junák – svaz skautů a skautek ČR je výchovná organizace určená především pro děti a mládež, pro které má vystavěný výchovně-vzdělávací program. Tradice organizace je dlouhodobá. Přežila mnoho politických nátlaků, kterým musela čelit a nenechat se odsunout do ústraní, což by mohlo vést k celkovému zániku.

2.2.1 Inspirace pro skauting a jeho historický vývoj

S pokračujícím vývojem celé organizace i historicky daných tradic rostou i možnosti, jak lze skauting vykládat a vysvětlovat. V počátcích vzniku organizace stál britský vojenský generál Robert Baden Powell. Inspirací mu mohli být velikáni pedagogického myšlení, kteří ve svém díle kladli důraz na výchovu mládeže v přírodě. Jmenovitě mohlo jít o Jana Ámose Komenského, příznivce návratu k přírodě Jeana-Jacques Rouseaua či jemu podobného environmentalistu Henry Davida Thoreaua.

Velký vliv na založení skautské organizace měl samotný život Roberta Baden-Powella. Během svého mládí rád prozkoumával²⁵ okolí a učil se při dobrodružstvích s jeho bratry. V dospělosti učil mladé chlapce, působící v armádě jako zvědi a spojovatelé, jak se pohybovat v přírodě. Po návratu domů, v roce 1907, se rozhodl uspořádat pro takové hochy tábor. Z nečekaného zájmu byl tak překvapen, že se v tom rozhodl i nadále pokračovat. Vydal publikaci *Scouting for Boys*, v níž popisuje ideály nově vznikajícího hnutí. Tato publikace napomohla k obrovskému nárůstu zájmu a o dva roky později se mohlo uskutečnit první celonárodní setkání skautů. Ohlas byl

²⁵ Průzkumník lze přeložit do angličtiny slovem scout (scout = skaut)

stále tak obrovský, že se sir Robert Baden-Powell rozhodl odejít z armády a věnovat se hnutí, které si později vydobylo celosvětovou známost.²⁶

Vznik českého skautingu je datován na rok 1911, kdy se A. F. Svojsík, známější jako Antonín Benjamin Svojsík, rozhodl založit skautské výchovné hnutí i u nás. Skauting v Čechách je svým způsobem osobitý. A. B. Svojsík totiž převzal jen část z jinde uplatňovaných přístupů a sepsal, po vzoru R. Baden-Powella, knihu *Základy Junáctví*²⁷, která může být považována za první metodickou příručku.

S již zmíněnou dlouhou historií, která se musela vypořádat i se třemi zákazy činnosti, se skauting v Čechách, v porovnání s jinými státy, dochoval v poněkud konzervativnější formě. Po nucených pauzách se navazovalo na předešlé programy a nebyl je důvod měnit.

V dnešní době je mnoho otázek, jak Junáka prezentovat. Zda je to životní styl, volnočasová aktivita, kroužek, hnutí. Má promyšlený systém výchovy, který není jiný oproti ostatním v hodnotách nebo obsahu, ale především formou, kterou je uskutečňován.

Ačkoliv se skauting uvádí jako nenáboženské hnutí, je inspirace v křesťanství neoddiskutovatelná. V mnoha ohledech se (byť často nepřímou) odkazuje k Bohu. Popř. k něčemu, co nás přesahuje a je nad námi – označováno jako nejvyšší Pravda a Láska. Užití velkých písmen je záměrné k poukázání úcty a transcendentnosti. I další prvky jsou s křesťanstvím podobné. Například odpovědnost za sebe, služba druhým nebo zákony, které se každý skaut při slibu zavazuje plnit. Zákony jsou ve stejném počtu jako desatero božích přikázání a navíc se často ve smyslu či cíli shodují.

Ernest Thompson Seton byl americký příznivec přírody, proto stál v čele hnutí Woodcraft, které se také mohlo stát předchůdcem či inspirací skautingu. Hnutí bylo založeno v úplném počátku 20. století právě Setonem. Orientovalo se především k návratu života v přírodě. Inspiraci čerpalo v indiánské symbolice, jejich obřadech a rituálech. Tato volnost a odtažitost od civilizace jim na rozdíl od skautingu zůstala, takže nepůsobí tak organizovanou formou jako je vytváření věkových kategorií a další. Více o Woodcraftu v kapitole 2.1.

²⁶ Skautské hnutí působí v 216 zemích (kromě Andory, Číny, Kuby, Severní Korey, Laosu a Barmy) a má přes 40 milionů členů.

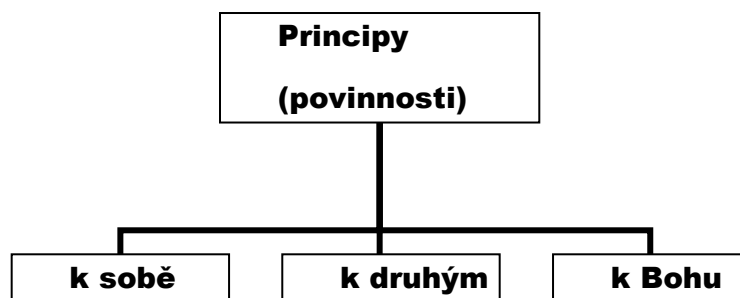
²⁷ SVOJSÍK, A. B. *Základy junáctví* (1991)

2.2.2 Základy skautské výchovy

Skauting je založen na třech základních pilířích: poslání, principy a metody.

Poslání

Posláním je podporovat rozvoj osobnosti dětí a mládeže pomocí systému, který se od výchovy někým jiným, přes dobrovolnou sebevýchovu dostává k vedení ostatních. Staví se na hodnotách lidskosti, což může být spojováno s křesťanstvím. Důležité jsou mezilidské vztahy, které jsou základním stavebním kamenem pro vznikající partu a přátelství, které zde lze nalézt. Férové chování, pomoc druhým a celkově měnit svět je možné pouze tehdy, pokud každý začne měnit sám sebe. Celosvětově největší výchovné hnutí dává možnost si vyzkoušet dovednosti jako postarat se o sebe, mít odpovědnost za druhé, mluvit před ostatními. Dostává děti do situací, které mohou řešit společně, jsou pro ně příležitostí ke hře, zábavě a poznání, kde se mohou naučit vytvářet mnoho věcí. Nejdůležitějším je pro skautskou výchovu to, stejně jako pro pragmatickou, co se naučí během činnosti.

Obrázek 2: Základní principy skautingu

Povinnost k sobě

Povinnost k sobě se značí uvědomováním si své pozice na světě. Jedinec se během výchovy dostává do situací, kdy řeší rozpor v tom, jak se zachovat a utváří si žebříček hodnot. Důležité je si uvědomit, že každý člověk má svou hodnotu, cenu a jedinečnost a že právě on může být základem pro změnu a může být důležitý pro jiné lidi. Proto by to měl brát na vědomí a mít ke svému životu a jednání respekt, úctu a snažit se co nejvíce rozvíjet.

Povinnost k druhým

Povinnost k druhým udává nutnost uvědomovat si sounáležitost s celým světem, nejen tím svým. Cokoliv člověk vytvoří, ovlivňuje minimálně jeho nejbližší okolí a to by si měl při každém rozhodování uvědomovat. Spolu s uplatňováním principu povinnosti k sobě se zde stává aktuální myšlenka zlepšení světa díky malým změnám jedince, které budou přerůstat ve změny společenské. Posiluje se i odpovědnost vůči vazbám, které jedinec naváže.

Povinnost k Bohu

Povinnost k Bohu je jednoznačně směřována ke křesťanské tradici. Tato povinnost bývá v poslední době formulována jinými slovy, aby nedocházelo k milným představám o pojetí skautingu jako náboženské organizace. Jde o to, uvědomit si, že lidé jsou víc než jen jejich činy. Na základě vědomí povinnosti k Bohu se snažíme hledat to, co nás převyšuje a zároveň spojuje.

Metody

Posledním uvedeným pilířem jsou metody, které napomáhají dosahovat výchovných cílů. Základem je skautský slib a zákon, který se každý skaut zavazuje co nejlépe dodržovat. Další metodou je družinový systém založený na vztazích, kamarádství a přebírání odpovědnosti z počátku za sebe a posléze i za ostatní. Symbolický rámec má velkou motivační funkci, jelikož propojuje aktivity. Je zde sestaven program osobního růstu, jak procházet a vzdělávat se v organizaci. Mladí lidé jsou podporováni dospělými. Ve stylu Woodcraftu se používá metoda návratu k přírodě, její porozumění a zachování.²⁸

3 Nový program Junáka

V následující kapitole je uveden Nový program Junáka. Jeho popis je rozdělen do devíti částí, které vycházejí z prezentace o Novém programu, která byla umístěna na webových stránkách Junáka – svazu skautů a skautek ČR²⁹ v rámci propagační činnosti. Tato činnost byla rozvíjena od roku 2005, aby se chystaný program dostal do

²⁸ Srov. Junák – svaz skautů a skautek ČR [online]. Propagační materiál *Poslání, principy a metoda skautingu* (2006)

²⁹ Junák – svaz skautů a skautek ČR [online].

podvědomí skautské společnosti a tak z něj mohl vzniknout efektivní nástroj pro organizaci volnočasových aktivit pro všechny věkové skupiny dětí a mládeže v organizaci.

3.1 Proč nový program

Na vzniku nového programu se postupně zapříčinilo mnoho důvodů. Nový program zachovává předchozí metody, principy i poslání, které jsou uvedeny v kapitole 2.2 o skautingu. Nový program přináší nové prostředky, jak dosáhnout stanovených cílů výchovy, zaměřuje se také na to, jak by měl vypadat výsledek skautské výchovy a stanovuje tak výchovné cíle, kterých by se mělo dosáhnout spolu se splněním definovaných kompetencí. Kompetence je soubor dovedností, který je přesně vymezen pro vedoucí tak, aby měli představu, jaký by měl jeho svěřenec být a k čemu ho vychovávat, k jakým znalostem, postojům, dovednost nebo schopnostem ho vést.

3.2 Vývoj Nového programu

Změna dnešní společnosti již byla uvedena. Je to fakt, na který bylo nutno zareagovat, jelikož nebylo možné vytvářet výchovný plán dle toho, co bylo doporučováno pro mládež minulého století. Ve světě volnočasových aktivit mezi sebou víceméně nekonkurují jednotlivé organizace, ale pro organizaci jsou nejhorší konkurencí takové prostředky zábavy jako počítač, internet a neorganizovaná zábava, kterými si mládež vyplňuje volný čas. Dnešní děti jsou jiné, než kdysi. Žijí v mnohem rychlejším světě, který je zaměřen na konzum a je ovládán technikou nebo médii, která mají velký vliv na společenský názor. Děti mají více svobody, což ale způsobuje nedostatek pocitu jistoty a bezpečí.³⁰ Období puberty se dostavuje znatelně dříve. Pokud se jedná o vyložené dospívání (tj. osamostatnění jedince), je sice rychlejší, ale paradoxně i trvá do pozdějšího věku oproti minulosti. Dnešní mládež baví jiné aktivity a především mají mnohem více možností z čeho vybírat. Jde například o zmíněnou technologii jako počítače a moderní techniku. Tato reakce na současnost byla nutnost a shoduje se s myšlenkou zakladatele skautingu R. B. Powella, která říká, že je potřeba chytat rybu na to, co chutná rybě, a ne rybářovi.³¹

³⁰ Informační a vzdělávací portál školství Zlínského kraje [online].

³¹ Srov. BADEN-POWELL, R. *Na pomoc skautským vůdcům*, s. 15

Nový program Junáka reaguje i na současný stav oddílů, který byl zjišťován pomocí experimentálního testovacího programu a analyzován dle údajů z registračních statistik. Počet aktivních členů Junáka postupně klesá, tudíž je potřeba zamezit jejich odchodu, aby se předešlo nedostatku členů pro fungování organizace. Oddíly nevyužívají skautskou metodu (především družinový systém), která dělá skautingem. Také nastávají problémy s plánováním programu a definováním adekvátních výchovných cílů v něm. Dalším problémem je, že vedení oddílu minimálně reaguje na proměny mládeže, nepřizpůsobuje program dle jejich zájmu a program není pro děti zajímavý, ačkoliv vedoucí baví. Lze si položit otázku, zda je to tím, že vedoucí jsou mladí a nezkušení. Paradoxně by tento stav měl nahrát spíše tomu, že budou mládeži blíže a budou znát jejich zájmy. Vše nasvědčuje tomu, že nejsou schopní dostatečně vnímat stav svých svěřenců, nemají na ně dostatek času z důvodu jiných povinností mimo volnočasovou organizaci, nebo nechtějí měnit program, na který jsou zvyklí. Metodické příručky by taktéž měly sloužit pro ty vůdce, kteří by program inovovat chtěli, ale nevědí jak.

3.3 Proč dnes

V roce 2011 by mělo dojít k dokončení posledních úkolů v harmonogramu a po šesti letech bude možné komplexně využívat hotový program. Jeden z tvůrců Nového programu, Ondřej Kupka, se zmínil o možnostech dalšího vývoje Nového programu. Nabízí tři řešení. První je okamžitě začít řešit nový problém, jelikož od roku 2005, kdy se rozhodlo o jeho tvorbě, uběhlo mnoho času. Druhá varianta je ho nechat být a čekat, jak se dlouho udrží. Třetí variantou je kompromis – reagovat, vytvářet a měnit pouze na požadavky.³²

Nový program je velkou změnou po dlouhé době. Doposud probíhaly pouze malé změny, které byly nejnnutnější. Při obnovách organizace se případný tehdejší problém opomněl. Mnoho skautských programů již bylo v zahraničí modifikováno a u nás taktéž bylo na čase, aby ke změně došlo.

3.4 Charta Junáka

Charta Junáka po zasedání v Třebíči v roce 2005 stanovuje, že je potřeba inovovat skautský výchovný program. S tím je spojené vzdělávání vedoucích k novému

³² KUPKA, O. *O budoucnosti nového programu*, Junák – svaz skautů a skautek ČR [online].

programu. Součástí renovace vnitřního programu je i změna vnímání organizace zvenku. Je třeba vylepšit a dostat se do povědomí opět jako moderní organizace, ulehčit vedoucím od složitých organizačních struktur, které je mohou v dnešní zaneprázdněné době zatěžovat.

Charta vyžaduje od člověka, aby byl charakterní, zodpovědný, samostatný, týmový, radostný a měl sebedůvěru. Věřil, že život je příležitost ke službě, stále na sobě pracoval. Měl by být rozhodný a znát svůj názor, za kterým si stojí. Vyžadována je praktičnost, tvořivost a schopnost dotáhnout do konce nalezená řešení. Chce po člověku, aby se zapojil do aktivit jiných institucí, pracujících na vytváření pevných vazeb. Jedinec by neměl uznávat pouze materiální svět, ale věřit v něco transcendentálního, co mu určuje smysl života.

Skauting postupně připravuje děti, mládež i jejich vedoucí na to být aktivním občanem ve společnosti. Člověk se může vydat radikálnějším směrem mezi politiky, manažery a jiné vlivné lidi, nebo se pokoušet malými změnami zlepšit svět. K tomu je zapotřebí dodržovat jisté principy. Znat potřebnost vykonávané služby, dokázat rozvíjet své nejlepší předpoklady a využít jich. Naučit se věci tak, abych je mohl následně uplatnit v praxi pro uspokojení vlastních potřeb.

Výsledkem výchovy by měly být praktické dovednosti. Během výchovy je při tvorbě programu důležité rozlišovat mezi prostředkem a cílem. Často lze dosahovat cíle pomocí praktické dovednosti, nebo může být cílem právě samotná praktická dovednost. Praktickou dovedností se rozumí taková aktivita, kterou jedinec může v životě smysluplně využít.³³

3.5 Podoba Nového programu

Součástí výchovného programu je i skautská metoda (skautský slib a zákon; učení se tím, co dělám; družinový systém; symbolický rámec; příroda; program osobního růstu; podpora dospělými), o které se píše v kapitole 2.2. Především je to proto, že se díky předcházejícím sondám pro vznik Nového programu zjistilo, že jednotlivé oddíly málo využívají družinového systému. Ať už je to z mnoha důvodů jako neznalost nebo neschopnost. Druhým problémovým faktorem je program osobního růstu, který by měl být vyřešen systémem nových stezek (viz kap. 3.6).

³³ *Projekt Nový Program.ppt*, Junák – svaz skautů a skautek ČR [online].

Novinkou je i nutná reakce na předcházející věkové kategorie. Před tvorbou programu se rozlišovalo pouze čtyř věků. Vlčácký a světluškovský věk (7–10 let), skautský věk (11–15 let), roverský věk (16–21 let) a činovnícký věk, který je pro zbytek členů starších 21 let. Výchovný program se zabýval pouze vlčáckým, skautským a velmi sporadicky roverským. To přispívalo k poklesu členské základny od věku 15 let, jelikož pro tuto věkovou kategorii nebyl víceméně prostor jinde, než mezi vedoucími. Nový program přináší rozdělení do více věkových kategorií, a ty předcházející ještě rozděluje. Výchovný program je vytvářen pro předškolní věk (5–7 let), který před tím nebyl vůbec zahrnován. Následuje vlčácký a světluškovský (8–10 let), mladší skautský (11–13), starší skautský věk (13–15), mladší roverský (16 –19 let) a starší roverský (20–24 let). Věková rozhraní jsou závislá na vyspělosti jedince a jsou propojené se školní docházkou. Tedy ve škále: předškolní věk, první stupeň, druhý stupeň, střední a vysoká škola. Přestupy mezi jednotlivými školními stupni jsou rizikové z důvodu ztrátivosti členů, kteří nemají dostatek sil se vypořádat s nastalou situací a nadále navštěvovat volnočasovou aktivitu. Součástí reakce na věkovou kategorii je i příprava programu pro věkově smíšené nebo pro koedukované skupiny.

Výchovné nástroje mají v Novém programu řešit problematiku motivace a volby dostupných nástrojů. Nástroje jsou navzájem propojené tak, aby je bylo možné využít do výchovné metody – symbolický rámeček. Reagují na problematiku dnešní doby a jsou k ní přizpůsobenými prostředky. V tomto ohledu se jedná o nové stezky pro nováčky, vlčata a skauty. Více o stezkách v kapitole 3.6.1. Dále proběhlo zjednodušení systému odborek³⁴, ve kterém bylo těžké se orientovat. Výchovně-vzdělávací systém je vypracován do kompetencí, které by měl žadatel pro absolvování ovládat. Závodům se určila podoba a smysl, proč se pořádají. Symbolický rámeček je pro vlčata o hrdinovi z knihy Džunglí Mauglím, pro světlušky o Lucince z knihy Kouzelná lucerna. Zařazení pohádkových bytostí je pozitivní, jelikož děti se při poslušání příběhů rády „převtělují“ do hlavních hrdinů a tím prožívají příběh i v jejich fantazii. Při prožívání příběhu se jim lépe plní aktivity. Pro skauty jde o stezku, kde je možná kombinace více rámečků jako fantasy příběh, živly nebo dobrodružný svět s postavami a pomocníky. Starší členi si utvářejí příběh raději z něčeho více „reálnějšího“ než je pohádka. Není pro ně problém vytváření náročnějšího, akčního příběhu.

³⁴ Odborka je speciální odznak („certifikát“), který jedinec obdrží po splnění zadaných úkolů jako důkaz toho, že má specifické znalosti a je v určitém oboru odborníkem.

Skautské časopisy chodí domů poštou každému členovi dle příslušné věkové kategorie, pokud si to jednotlivé organizační jednotky nezvolí jinak jako součást výchovné strategie a plánované práce s časopisy. Časopisy jsou v novém designu a reagují na nejnovější trendy.

Vznikají a realizují se celostátní projekty jako např. setkání, závody, vzdělávací akce. K bodům stezky a kompetencím jsou vytvářeny celoroční a konkrétní hry, aby naplňovaly požadované cíle, případně jsou modifikovány již vytvořené hry.

Velká část aktivity se věnuje i metodickým příručkám pro vedoucí, na které se před nástupem Nového programu zapomínalo. Pro vedoucí je důležité, aby věděli, jak mají s novým materiálem efektivně pracovat a sloužil tak správné věci, pro kterou byl vytvořen.

Pro každý projekt je důležitá zpětná vazba od uživatelů. To je důvodem pro zavedení hodnocení kvality oddílu a jeho výchovného dopadu. Z výsledků se dělá analýza o úspěšnosti zavedení, funkčnosti Nového programu a plány, jak program vyvíjet dál.

3.6 Co to je stezka

Stezka je kniha, podle které může probíhat osobní rozvoj jednotlivců. Je rozdělena do více částí dle věkových kategorií. Pro vlčata a světlušky jsou 3 úrovně a pro skauty 4. Pro nováčky v organizaci je speciální vydání jednodílného vydání Nováčků, které má za úkol co nejrychleji a nejlépe začlenit jedince do organizace. Ve zmíněných knížkách nalezneme různorodou nabídku aktivit, ze kterých si děti mohou vybírat a tak si sami utvářet směr svého rozvoje podle toho, co je zajímá. Plní to požadavky obou stran. Vedoucí dosahují výchovných záměrů a děti dělají to, co je baví. Vše je vystavěno na skautských metodách a zajímavých motivačních prvcích jako atraktivní podoba, symbolický rámec, sbírání hracích karet, nášivek, nálepek a možnosti plnit prestižní zkoušky.

Od stezky se očekávají jasně definované a reálné výchovné cíle, které jsou v souladu s ideou organizace. Měla by být motivačním nástrojem pro plnění aktivit, které mohou být náplní setkání. Jsou v ní všestranné aktivity, aby se pomocí nich dosáhlo rozvoje jedince ve všech oblastech, ale jedinec měl stále volnost si vybírat to, co mu svědčí a baví ho. To umožní osobní zapojení ve vlastní výchově, jelikož je zřejmé, že člověk dělá nejraději to, co ho zajímá.

Po splnění stezky lze absolvovat nějakou výzvu, což funguje jako motivační prvek. Lze plnit úkoly jako noční bdění, ranní svítání, výsadek, noční návrat, dva dny bez ničeho, 24 hodin na stromě a na závěr 3 orlí pera. Tři orlí pera se skládají ze zkoušky mlčení, hladovění a nebýt viděn. Každá, ze tří aktivit, musí být plněna 24 hodin.

3.6.1 Dělení stezky

Stezka se dělí do šesti hlavních oddílů: co umím a znám, kdo jsem, můj kamarád, můj domov, svět okolo nás a příroda kolen nás. Tyto hlavní oddíly mají další pododdíly. Celkem je 27 pododdílů. Vycházejí ze stanovených kompetencí, které by měl každý jedinec podle cílů nakonec ovládat. Kompetence jsou stanovené do 5 oblastí. Duchovní, psychologické, manažerské, občanské (environmentální) a praktické dovednosti.

Části stezky se dělí na podkapitoly u oddílu *Co umím a znám* na: *praktický život, fyzická zdatnost, buď připraven, hledání řešení, vyjadřování, zručnost a oddílové dovednosti*. *Kdo jsem* se skládá z: *já a můj život, moje svědomí a osobní rozvoj*. Část *Můj kamarád* obsahuje: *lidé a vztahy, moje vztahy, komunikace mezi lidmi a moje pomoc druhým*. *Můj domov* se skládá z částí: *moje rodina, naše parta a můj tým*. *Svět okolo nás* se dělí na: *já a demokracie, já občan, propojený svět, různost světa, příběhy našeho světa*. Oddíl *Příroda kolen nás* se dělí na *pobyt v přírodě, vnímání přírody, poznávání přírody, hodnota přírody a šetrné chování* (viz Příloha II).

3.6.2 Kompetence užívané ve stezkách

Každá oblast jednotlivých kompetencí je dále rozpracována na dílčí kompetence, aby bylo všem zřejmé, jaké požadavky se tím rozumí a co by měl člověk zvládat pro splnění příslušného oddílu. Dílčí kompetence se rozvíjejí ve věkových kategoriích, ke kterým jsou nastaveny. Získávání příslušných kompetencí je umožňováno plněním aktivit ve stezce. Více o stezkách je v kapitole 3.6.

Duchovní kompetence se dělí na čtyři části. Na lásku, svědomí, meditaci a globální zodpovědnost. Psychologické kompetence pracují s pojmem já a vztahy k němu. Vztah sám k sobě, k někomu, společný vztah s někým a vztah ke společnosti. Manažerské kompetence se dělí do 6 pododdílů. Sám sobě manažerem, pracovat s informacemi a řešit problémy, mít vlastní názor a nenechat se zmanipulovat, umět prezentovat na veřejnosti, zvládat týmovou práci a jako poslední umět správně komunikovat. Nejrozsáhlejší na rozčlenění je občanská kompetence, která vede člověka k uvědomování si svého života, postavení a roli občanství. Prvním bodem je vnímání

a vytváření krásy, druhý je krása a jedinečnost přírody, dále vztah k přírodě, ke krajině, vědomí provázanosti, respekt k různosti a aktivní občanství. Praktické dovednosti jsou členěny tak, aby se vycházelo z myšlenek skautingu a zároveň docházelo k užitečnému osvojování činností. Jde o přežití v přírodě (návaznost na historii) a dále osobní nebo společenské dovednosti a řešení krizových situací (viz Příloha III).³⁵

3.7 Skautský závod

Závod je pro členy organizace velmi prestižní záležitostí. Díky dlouholeté tradici se pro zvýšení pravděpodobnosti úspěchu věnuje přípravě na závod mnoho času během jednotlivých schůzek v průběhu roku. Závod tedy ovlivňuje oddílový program a během závodu si posléze lze ověřit nabyté dovednosti v praxi. Ve staré podobě závodu se hodnotilo mnoho nepraktických a zbytečných faktorů jako např. krojová jednotnost. To mělo následně dva efekty. Buď oddíl závod vynechával, jelikož měl již průkopnické myšlenky a nechtěl děti učit něčemu nepraktickému. Nebo do programu zařazoval aktivity, které byly oblíbené u mládeže 20. století, jen proto, aby se mohl závodu účastnit a měl dobré výsledky.

Nový program navrhuje závod, který má za cíl podporovat fungování reálných družin a jejich spolupráci, rozvíjet praktické dovednosti potřebné pro život a propojit závod s novým programem. Dle podoby závodu lze očekávat příslušnou evaluaci práce vedoucího, setkávání skautů a díky možnosti postupu do dalších kol motivovat jedince k osobnímu rozvoji.

Hlavní změnou oproti starému závodu je to, že není exaktní podoba závodu, ale jsou definována pouze základní pravidla. Závod se může skládat až ze 4 modulů, kde se může každý prosadit a pomoci družině svými dovednostmi. Jako dobrá změna se jeví snížení role času. V předchozích závodech hrál čas důležitou roli, k tomu bylo ještě důležité testovat závodníkovi dovednosti. Od úkolů zařazených do dnešní podoby závodu je vyžadováno, aby se co nejvíce blížily k realitě. Tedy využít maskování, simulací a praktických úkolů, se kterými se potkáme během života. Jako disciplínu v modulu závod lze zvolit první pomoc, řešení krizových situací, vyhledávání informací, týmovou spolupráci, pozorování, logické uvažování, všímavost, orientaci v terénu, komunikaci, pobyt v přírodě, rozdělávání ohně, stavbu přístřešku. V jiném modulu se musí skupina rozdělit dle toho, jaké má kdo schopnosti. Plní se zde úkoly

³⁵ TDC, JUNÁK – svaz skautů a skautek ČR. *Experimentální skautská stezka manuál pro vedoucí* (2006)

z oblasti překonávání se, manuální zručnosti, fyzické zdatnosti, logického myšlení, přírody, dopravy, užívání návodu. V dalších modulech se testuje například plánování trasy a následná orientace při jejím užití, vaření jídla, vzájemné chování.³⁶

4 Shoda Nového programu a pragmatismu

Shoda pragmatické pedagogiky a skautingu se dá nalézt již u R. B. Powella. On sám nebyl obzvláště vynikajícím studentem. Proti tomu měl výborné znalosti, které pochytil v praxi. Přesně to se shoduje s pragmatickým smyslem. Nechtít po dětech memorovat zbytečnosti, které stejně nevyužijí. Spíše využívat toho, co je zajímavá, nechat děti si vybírat oblasti svého zájmu a být jim facilitátorem. Podle této myšlenky se rozvíjel i samotný Powell v dětství a takto získané dovednosti začal předávat dále, jelikož mu bylo známo, že je to přínosná a efektivní forma učení.

Prozíravost v tomto hledisku projevil i zakladatel českého skautingu Antonín Benjamin Svojsík. Slepě nepřevzal vzniklou metodiku, ale upravil jí českým poměrům. Bylo důležité, aby to vyhovovalo konkrétním dětem. To je dle mého postoj zmiňovaného facilitátora, který ukázal a umožnil dětem cestu výchovy a vzdělávání.

4.1.1 Pragmatismus při tvorbě programu

Mezi pilíře pro efektivní fungování osobního rozvoje ve stezce patří všestrannost, rozličnost a osobní zapojení. Všestrannost z principů pragmatické pedagogiky příliš nevychází, pokud ji nepovažujeme za způsob jedincova růstu a formu rozličnosti v kvantitativním měřítku. Rozličnost a osobní zapojení se s pragmatickou pedagogikou shodují. Manuál pro vedoucí k experimentální stezce³⁷ uvádí, že na rozličnosti musí být stezka postavena, jelikož každý jedinec je jiný a potřebuje i odlišná kritéria. Není důležitý výkon jako takový, který je nastaven výsledkem a nedá se změnit. Důležité je zlepšení, které u jedince nastane. S rozličností se spojuje i osobní zapojení. Všichni nemohou mít stejné výsledky, ani nemohou mít naprosto stejné zájmy. Proto se musí vycházet jako v pragmatismu z toho, že jedinec se bude rád zlepšovat v tom, co vidí jako užitečné a zajímavá ho. Bude plnit příslušné úkoly a nutnosti kolem nich. Takovýmto plněním aktivit se bude dále rozvíjet a na získané znalosti postupně navazovat.

³⁶ *Projekt Nový Program.ppt*, Junák – svaz skautů a skautek ČR [online].

³⁷ Experimentální stezka je označení pro stezku v době jejího vývoje. Tzn. šlo o experiment, zda a jak by mohla fungovat a dle toho byla vytvořena její konečná verze.

Aktivity ze systému stezek jdou vystavět ve smyslu pragmatické pedagogiky a vycházejí z kompetencí. Z nabídky aktivit si jedinec vybere to, co ho zajímá a splní to. V různých případech může nastat situace, že si jedinec musí vybrat více aktivit. Při jejich plnění zjistí, že není schopen je bez problému zvládnout a proto si je bude muset osvojit. Odhalit jeho potíže s plněním může více lidí, takzvaných hodnotitelů. Hodnotitelé aktivit mohou být: sám jedinec, jeho rodiče, kamarádi, odborníci na příslušné téma nebo vedoucí ze zájmové organizace. Tito hodnotitelé mu mohou pomoci získat teoretické znalosti, aby mohl úkol dokončit. To je smysl, při kterém jedinec ocení teorii v následné praxi.

Aktivity ve stezkách jsou komponované tak, že je jedinec vystaven určité situaci, ve které by měl prokázat znalosti. Stezka se snaží vést vychovávané k samostatnosti a k všestrannosti. To je ideální v tom, že kompetence jsou provázané skrz všechny stezky a různě se na ně navazuje nebo se rozšiřují.

Všestrannost vychází také z toho, že se výsledek nehodnotí dle tabulek, ale mnoho aktivit se hodnotí v dlouhodobějším měřítku dle toho, jak se jedinec v aktivitě zlepší. To je podnět k tomu, aby mohl být člověk motivován. Respektive nebýt demotivován před zahájením plnění vidinou nereálného cíle.³⁸

Při porovnávání aktivit Nového programu a pragmatismu se vychází z hlediska, zda lze aktivitu přizpůsobit zásadám pragmatické pedagogiky. Tedy učít se z problémových situací a jejich řešení. Na aktivity ze stezky je nahlíženo tak, jak jsou podány uživateli a jak je on může chápat. Následně je možné pochopení porovnáno ve shodě s přístupem pragmatické pedagogiky.

Co umím a znám

V této části se objevují požadavky týkající se *praktického života*. Aktivity jsou sestavené tak, že je lze pojmut jakkoliv, tedy i ve smyslu pragmatismu. Od dílčích kompetencí, které vyžadují znalost čtení jízdního řádu a vyhledávání v něm, adekvátní péči o zevnějšek, zajišťování potravin a stravy, udržování pořádku a práci v domácnosti, hospodaření s penězi, schopnost jednat s institucemi nebo si najít zaměstnání. Při využívání principů pragmatické pedagogiky lze přistoupit na fakt, že jedinec se setká s problémem již při výběru ze stezky. Sice to není příliš reálná situace, ale dá se to považovat za její simulaci. Vše záleží jen na přístupu vedení. Simulaci reálné situace lze

³⁸ Srov. *Experimentální skautská stezka-manuál pro vedoucí*, s. 1–11

k tomuto bodu nastavit, že jedince vedeme diskuzí tak, že zjistíme, o jakou aktivitu se zajímá a chtěl by ji plnit. Následně ho před ní postavíme a on jí bude muset čelit, jak nejlépe bude schopen. Může jít například o vyplnění žádosti o občanský průkaz nebo přihlášky na střední školu. Lze nechat jedince zjistit požadovaný spoj pomocí jízdnic řádů. Pokud nikdy před tím nic podobného nedělal, bude nutné se podívat do návodu či vzoru a dle toho vykonat zadaný úkol. Poté by došlo k ocenění teorie po uskutečnění činnosti. K rozvoji praktických dovedností lze říci, že jsou orientovány na smysluplnost. Nejde o nesmyslné memorování a především jsou plněny jako aktivity praktickým výkonem, který je nejlépe zapamatovatelný.

Fyzická zdatnost, která vychází z dílčích kompetencí osobních dovedností, je zaměřena spíše na výkon než oceňování teorie. Dílčí kompetence se skládají ze znalosti a dodržování zdravého životního stylu, plavání, adekvátního rozvíjení fyzické zdatnosti. Jedna z mála možností pro ocenění získaných informací je při realizaci zdravého životního stylu. Je ideální znát efektivní způsoby zdravého stylu, aby ho jedinec mohl přizpůsobit svému životu a dodržovat ho. Ostatní aktivity jako účast na sportovních akcích, dodržování pitného režimu, zlepšení svého výkonu ve sportovní aktivitě příliš teorie nepotřebují. Na druhou stranu nelze ocenění informací zahrnout, jelikož se snáze dodržuje pitný režim poté, když vím, k čemu je to dobré. Stejně jako naučit kamarády novou hru. Jako první potřebujeme znát informace ke hře a pak ji můžeme někoho učit.

Bod stezky *Bud' připraven* je vytvořen z dílčích kompetencí osobní dovednosti a řešení krizových situací. Požadovaná znalost první pomoci a schopnost si poradit v krizových situacích jednoznačně vybízí k osvojení pomocí pragmatické metody. Po nastolení simulované situace se jedinec dostane do stavu, kdy nebude vědět, co dělat s raněným či jak reagovat v jiné problémové situaci. Bude potřeba vyhledat informaci např. na obalu léků nebo v příručce první pomoci a následně problém dořešit a tím někomu pomoci. V tomto případě dojde ke správnému postupu dle pragmatické pedagogiky, který zaručuje ověření si teorie v praxi a následně lepší zapamatování. U osobních dovedností se požaduje schopnost vybavení se do nepříznivých podmínek, znalost rizik mimo domov a být schopen se orientovat v mapě neznámého prostředí. I zde je potřeba ke splnění aktivity to, aby si jedinec vyhledal informace – jak se oblékat, nebo si v praxi vyzkoušel, zda byl jeho výběr adekvátní; co je ideální pro oblast, kam se chystáme; dle čeho se dá orientovat atd. Následně získané informace předvede v praxi a nechá si potvrdit získání příslušné aktivity.

U *řešení problému* se vychází z práce s informacemi a řešení problémů. U tohoto bodu stezky lze pracovat s učením se z problémových situací a jejich řešením – základním principem pragmatické pedagogiky. Je zde mnoho aktivit, u kterých se ocení předchozí zkušenosti. Při řešení problémů se vyžadují tyto dílčí kompetence: umět roztřídit informace podle důležitosti a objektivnosti, schopnost vyhledat adekvátní informace, reflektovat problém, prezentovat dostačující informace a vyhodnotit informace pro řešení problému.

Schopnost *prezentace* je důležitým bodem v životě. Mnohokrát nezáleží na tom, co všechno známe, ale jak to dokážeme ostatním předat. Tento bod stezky je založen na kompetencích společenské dovednosti – práce a využití dostupných médií, prezentace na veřejnosti. Kompetence *prezentace* je rozdělena na ochotu odprezentovat vlastní znalosti ostatním, porozumění tématu, určit vhodnou podobu prezentace, adekvátní formulace, vyjadřování a chování se během projevu. Při plnění těchto aktivit je potřeba zpětné vazby. Mnoho úkolu lze začít plnit, ale jedinec nemůže vědět, zda to bylo adekvátním způsobem. Proto je na místě zpětná vazba, která by mohla vysvětlit, kde byla chyba a odkázat na informace k tématu. Po nastudování informací, které umožní jedinci splnit úkol efektivněji a správně, může dojít k uznání absolvování ze strany potvrzovatele a ocenění získaných informací ze strany jedince.

Bod *Manuální zručnost* je založen na kompetenci osobní dovednosti. Jedinec musí zvládnout uplatnit manuální zručnost, zorganizovat si práci, znát použitelnost různých nástrojů a umět si zabalit věci. U tohoto bodu se vychází z rozvíjení manuální zručnosti. Často jde již o úkony, které jedinec umí a je potřeba je rozvíjet, aby se v nich zlepšoval. I to jde dělat pomocí toho, že vyhledáváme informace, které neznáme a v čem by se dalo zlepšit. Informovat se o jednotlivých nástrojích, k čemu jsou a jak je lze využít k lepším výkonům, pokud jsme nevěděli, jak je použít.³⁹

Kdo jsem

Následující oddíl *Kdo jsem – Moje srdce se zabývá osobou a jeho životem*. U patřičných kompetencí je kladen důraz především na uvědomění si situace a zamyšlení se. Tyto kompetence jdou ověřovat v praxi, ale pravděpodobně se nelze bavit o jednoznačném využití metod pragmatické pedagogiky. To by bylo možné, pouze pokud přistoupíme na variantu, že stanovený úkol ve stezce je nastolení situace a následné zjišťování si

³⁹ Srov. *Experimentální skautská stezka-manuál pro vedoucí*, s. 12–23

problému je hledání informací, dle kterých vyřešíme zadaný úkol. Skládají se z dílčích kompetencí o lásce, že si jedinec uvědomuje hodnotu lidského života. Pochopí symboliku duchovního jednání, najde smysl života, má pozitivní pojetí života a je schopný obhájit názor o kráse a preferování určitých věcí.

Moje svědomí je také oddíl, kde je znalost souvislostí a informací usnadňující faktor pro chápání jeho plnění. Podstatné je pochopit správnost života, jeho hodnoty a dle čeho se rozhodovat. V dílčí kompetenci svědomí je obsaženo pro tuto aktivitu hledání a ochrana správných hodnot, rozvoj mravního rozhodování na základě svědomí, utváření si charakteru. U globální zodpovědnosti jde o spolehlivost, zodpovědnost a statečnost k všeobecným hodnotám. Důležitým faktorem je schopnost přijmout úspěchy a neúspěchy.

K *osobnímu rozvoji* lze využít pragmatických metod. Stále jde převážně o fakta, které nám cestu vyloženě neotevřou, ale spíše usnadní a vysvětlí. U osobního rozvoje jde o překonání sebe sama, motivaci a vůli. Přijmout a stanovit si nové cíle, obstát a poučit se z těžkých situací, akceptovat celoživotní sebevzdělávání jako potřebné pro vlastní rozvoj. Člověk si zvládne uspořádat čas a využívat vlastních schopností. K osobnímu rozvoji přispívá i uvědomění si subjektivnosti a objektivnosti krásy na základě vlastních názorů nebo kultury. Při výkonu této aktivity může jít o návštěvu kulturní události, odstranění nevhodného zvyku, efektivní organizaci dne a času, řešení nepříjemné situace. Pro uplatnění metod pragmatické pedagogiky je potřeba znát konkrétní úkol, na kterém bude jedinec zadání plnit, aby ho šlo nastavit do úrovně reálného života.⁴⁰

Můj kamarád

Zabývá se *vztahy mezi lidmi*. Jde o aktivity, které jsou dokazované především činy. Nejde tak o to, co se člověk má naučit, ale co doopravdy činí. Tudiž jde o to, co se naučil v předchozím životě. Mezi kompetencemi najdeme respekt mezilidských vztahů a osobní svobody, uznávání vlastních vztahů s ostatními, otevřenost a vnímavost vůči druhým, vnímání vnitřní i vnější stránky jedince. Aktivity, které musíme dokázat, jsou o udržování přátelských vztahů, odpouštění, dodržování pravidel, naslouchání nebo omezování se ve prospěch druhých.

⁴⁰ Srov. *Experimentální skautská stezka-manuál pro vedoucí*, s. 24–29

Komunikace mezi lidmi je část kompetencí, kde je kladen důraz na správné pochopení komunikovaných informací. Dílčí kompetence se skládají z otevřenosti, vnímavosti vůči druhým, empatie, otevřené komunikaci, naslouchání, schopnosti pozorování, pochopení neverbální komunikace, nahlížení na situaci z pohledu druhé osoby. Při realizaci těchto bodů stezky jde o potvrzení zlepšených komunikačních dovedností, zjištění kamarádových problémů, rozbor situací z knihy nebo filmu.

Pomoc druhým je poslední část oddílu *Můj kamarád*. Jako u celého oddílu jde především o reakce jedince, než že by šlo o potřebu získávat informace, které by mu umožnily dokončit úkol. Dílčí kompetence, které se tímto bodem získávají, jsou rozeznávání potřeb bližních, pomoc druhým, poskytování opory a pomoci v obtížných situacích bez ohledu na vlastní prospěch.⁴¹

Můj domov

Čtvrtá oblast stezky má první oddíl *Moje rodina*. Oddíl je zaměřen na uvědomění si důležitosti rodiny a zázemí. Mezi kompetence se řadí znalost kořenů a charakteristiky vlastní rodiny, pomoc v rodině, respektování členů rodiny a společných pravidel, uplatňování svých schopností ve prospěch rodiny. Pro splnění může jedinec poslouchat vyprávění o rodině, vyrobit rodokmen, pravidelně pomáhat a případně nabídnout další pomoc.

Moje parta je důležitou částí při utváření jedince a při socializaci. Mezi kompetence pro tuto schopnost začleňování se do společnosti je stanoveno přijímání a dávání zpětné vazby, vytváření přátelské atmosféry, být platným členem skupiny a být za skupinu spoluodpovědný. U určitých aktivit je pro jedince důležité vědět, proč body plní. Například při poskytování zpětné vazby je třeba vědět, k čemu tím přispívám. Ke splnění tohoto bodu je dále potřeba uspořádat nějakou akci, kde se vytváří další přátelské vazby. Je možné vytvořit projekt, dát zpětnou vazbu na program, zúčastnit se debaty.

Družina jako tým je oddíl, kde se člověk učí týmové spolupráci, uvědomuje si problematiku samoty i tolerantnosti. Při týmové práci se rozvíjí schopnost sledování společného zájmu a cíle, uvědomování si důležitosti různých rolí, zodpovědnosti za průběh a výsledek, spolupráce a organizace práce. I v této části jde především o vlastní rozvoj individuality než získávání informací v knihovnách. Samozřejmě, že nám

⁴¹ Srov. *Experimentální skautská stezka-manuál pro vedoucí*, s. 30–37

získaná fakta usnadní plnění aktivity, ale není to zásadní pro postupování dál. Jde o analýzu toho, co mohu udělat pro skupinu, jak a čím ji mohu pomoci díky svým schopnostem. Nastudování informací můžeme využít při tom, jak zorganizovat akci pro mladší členy. Při nedostatku zkušeností by bylo potřebné zjistit, co vše je nutné pro takovou organizaci, co se musí zajistit, kde to udělat, aby vše proběhlo efektivně.⁴²

Svět okolo nás

U této oblasti už jde více využívat nastudovaných informací, tedy pragmatického principu výchovy. *Já a demokracie* je část, kde využívám získaných znalostí o pravidlech ve společnosti, ale také se naskytne okamžiky, kdy se musíme nějak zachovat v situaci, ve které jsme ještě nikdy nebyli. Pro správné rozhodnutí si budeme muset zjistit, jak se k tomu například staví zákoník a následně se podle toho rozhodnout a dokončit tak akci díky získané vědomosti, kterou jsem vyhledával za jasným účelem. Jako kompetence, které si člověk odnáší z tohoto bloku aktivit, se uvádí chápání demokracie, znalost pravidel pro fungování společnosti, uvědomění si důležitosti občanských sdružení pro demokracii, aktivní účast ve volbách a znalost politického systému, znalost právního minima, politiků a příslušných úředníků, pochopení systému veřejné správy ČR, aplikování nástrojů pro participační demokracii, orientace ve světových a domácích událostech. Mladší členi pro splnění této aktivity musejí ovládat demokratické principy a pravidla na úrovni jejich skupiny. Jde o zapisování docházky, bodů, pravidel. U starších jedinců je již potřeba znalost problematiky. Pokud ji neznají a musejí čelit otázce mladšího jedince, tak musejí problematiku nastudovat, pochopit a díky jiným dovednostem smysluplně předat dál. V praxi to vypadá tak, že využijí prezentační kompetence, musejí si vyhledat informace o politických stranách a následně to předat dál. Během celého procesu si ujasní smysl získávaných dovedností a k čemu mohou v budoucnu sloužit.

Já občan je část zabývající se občanským životem jedince. Dílčí kompetence jsou součástí oblasti aktivního občanství. Pro schopnost aktivně žít a vykonávat smysluplný občanský život je potřeba znát principy fungování různých stran a spolků, kontext mezi událostmi atd. Ty je potřeba někde získat, vyslechnout, vyhledat a následně využít v praxi při rozhodování. Tato oblast stezky může při plnění aplikovat metodu pragmatické pedagogiky. Pro aktivní občanství jsou stanoveny kompetence o přehledu

⁴² Srov. *Experimentální skautská stezka-manuál pro vedoucí*, s. 38–43

důvěryhodných zdrojů informací, pomoci nadacím a veřejně prospěšným aktivitám, výkonu dobrovolnictví, porozumění a řešení problému v komunitě a o realizaci projektu. Konkrétní možnosti, jak získat tento bod stezky je zorganizovat akci na pomoc okolí. Je to hezký nápad, ale při samotné realizaci člověk naráží na mnoho nejasností a problémů, které musí vyřešit. Například pro účast na prospěšné akci nepotřebujeme jiné znalosti, než čas a místo konání. Vždy záleží na konkrétní činnosti, ale u mnoha z nich dochází k účasti na nových bodech občanského života, které nemůžeme znát z předchozího života a je potřeba o nich získat informace.

Propojený svět je bod, jehož charakter vyžaduje nastudování si problematiky. Otázkou zůstává, jestli samotné zadání splňuje zásady pragmatické pedagogiky. Je zastáván názor, že se o pragmatický přístup jedná, jelikož je jedinec vystaven problému, který musí vyřešit. Tento typ výchovy lze využít v případech, kdy máme příslušnou problematiku nějakým způsobem předávat či využít dále. Nejde jen o získání těchto znalostí pro přehled. Požadavky jsou na porozumění propojenosti dnešního světa, globalizace ve všech oblastech, mít zájem a pomoci potřebným skupinám lidí kdekoli na světě, znát a uvědomovat si komplexnost světového propojení. V praxi jde o vysvětlení světové problematiky, pomoc při charitativním programu, zamýšlením se nad provázaností faktorů utvářející jeden celek.

Různost světa je založená na otevřenosti a přijímání odlišností, jelikož se přátelíme a setkáváme s lidmi, kteří nejsou navzájem stejní a ani mi se s nimi absolutně neshodujeme. Často nám napomůže, když si zjistíme důvody určité odlišnosti. Cílem výchovy je, aby si jedinec osvojil schopnost vytvořit si vlastní názor a obhájit si ho, vytvořit si vlastní úsudek, rozpoznat manipulaci, být si vědom různosti krásy v etapách vývoje lidstva, rozpoznat své místo na světě, hledat hranice tolerantnosti, být otevřen jiným názorům, rozpoznat a potlačovat netoleranci a předsudky. Cílem je i znalost jiných kultur a náboženství. Pro aplikaci je opět dobré znát důvody, proč danou aktivitu vykonávám. Například proč se zastávat slabšího, jaké důvody způsobily odlišnost druhých, atd. Lze se účastnit mezinárodních akcí, bavit se při výletech s místními lidmi, naučit se základní fráze pro místo, kam jedeme.

Příběhy našeho života je název bodu, ve kterém by se člověk měl naučit vnímat události jako prožívané situace – ne jako letopočty a fakta, která se stala. Pokud budeme hledat v uskutečněných událostech tyto jevy, tak získáme jiný pohled na historii a současnost. Do kompetencí lze zařadit znalost hodnoty a ochrany kulturních památek,

historických souvislostí a slohů, událostí a příběhů místa, kde člověk žije. Uvědomíme si ovlivnění minulostí, ovlivňování budoucnosti a chápeme svět jako propojený mechanismus, ne pouze jako oddělená fakta. K uskutečnění můžeme vytvořit mapu kulturních památek s jejich historií, vyslechnout si vyprávění o historii, naleznout ulice pojmenované po známých osobnostech a zjistím, čím byly významné.⁴³

Příroda kolem nás

Prvním bodem je *Pobyt v přírodě*, pro jehož úspěšné splnění je důležité jevit o přírodu zájem. V kompetencích se objevuje vztah k přírodě, který je dán tím, že chceme a umíme se pohybovat v přírodě (potažmo v životě). Známe původ potravy a výrobků. Přežití v přírodě vyžaduje znalosti, abychom si neublížili nebo si byli schopni obstarat potřebné vybavení pro delší setrvání v přírodě. Víme, jak se k přírodě chovat, jak ji ochraňovat a pomáhat jí. V praxi jde o rozdělování ohně a správného přístupu k ohništi, správné zabalení si na výpravy a účast na nich, přespání v přírodě s běžným vybavením, nalezení vhodného místa pro přebývání, vysvětlení ostatním, jak se chovat v přírodě. V mnoha případech půjde o aplikaci získaných znalostí a dovedností. Někteří méně zkušení členové mohou využít odborných publikací pro nastudování informací ke správnému splnění bodu.

Dalším bodem je *Vnímání přírody*. U tohoto bodu dochází spíše k uvědomování si reality a tvorby žebříčku hodnot. Dílčí kompetence jsou ve schopnosti vyprávět příběhy o přírodě, uvědomění si originality a neopakovatelnosti přírody, nalezení a reflektování krásy přírody pomocí uměleckých prostředků, znalosti historie krajiny a vlivu člověka na její utváření. Tyto kompetence lze získat přečtením knih o přírodě a následným převyprávěním, nalezením rozlišení a shody u dvou stejných objektů, uměleckým zobrazením výjevu z přírody, strávením části dne v přírodě, předáním informace o místě, kde žijeme. K tomuto bodu stezky lze uplatnit projekt, který by aplikoval pragmatickou pedagogiku. Šlo by např. o předávání informací, které bychom byli nuceni zjistit.

Poznávání přírody je o vztahu k ní. Jde o poznávání, vnímání a ujasňování vztahů. Do kompetencí se zařazuje vnímání vývoje přírody a vztahů v ní, uvědomění si, že je člověk součástí všeho živého, ale zároveň je odlišným tvorem od ostatních zvířat. Pochopení závislosti člověka na přírodě a znalost základních funkcí krajiny. Při aplikaci lze ostatní obeznámit s jednotlivými vztahy a spojitostmi v přírodě. Pro splnění můžeme

⁴³ Srov. *Experimentální skautská stezka-manuál pro vedoucí*, s. 44–53

nalézt určitý počet rostlin, pojmenovat je a znát jejich využití. Pro jednotlivá prostředí vytvoříme systém potravního řetězce, na noční obloze najdeme souhvězdí pomocí mapy. Ke splnění úkolů je často potřeba využít jiné zdroje informací než vlastní zkušenosti, například mapu, encyklopedii, atd.

Hodnota přírody je částí, která si dává za cíl objevovat krásu přírody a uznávat její hodnoty. Po člověku se vyžaduje, aby měl správný vztah k přírodě, vážil si a vnímal její krásu, bral ohled na lidský zásah do vývoje, měl úctu ke všemu živému. Pro získání této kompetence lze plnit úkoly jako udržování čistého prostředí, starat se o zahradu a domácí květiny, vypěstovat si rostlinu, najít užitek ve věci, která je na první pohled neužitečná. Pro splnění aktivit je potřebné si zjistit informace o tom, jak se správně o různé části přírody starat.

Šetrné chování je závěrečným bodem celé stezky. Zahrnuje různé oblasti zájmů o přírodu tak, aby bylo možné ohleduplného chování z komplexního hlediska. Zahrnuje kompetence z oblastí vztahu k přírodě, vědomí provázanosti přírodních jevů a přežití v přírodě. Dílčí kompetence obsahují schopnost vysvětlit snahu o šetrné chování ostatním, znalost globálních souvislostí, uvědomění si a omezování dopadů vlastní činnosti na přírodu a okolí, přejímání odpovědnosti za sebe i okolí. Jedinec bude mít znalosti o provázanosti společnosti a přírody, vlastního jednání a následných dopadů. Nebude se problémům vyhýbat a odkládat je, ale bude je řešit. Člověk si je vědom zanechávání „ekologické stopy“ a snaží se ji omezovat.⁴⁴

4.2 Plnění aktivit

Mnoho aktivit ve stezkách je vystavěných tak, aby se plnily formou určitého drobného projektu nebo úkolu, na který se jedinec musí připravit a následně ho plnit. U mnoha konkrétních aktivit lze vymyslet program, který vychází z pragmatické pedagogiky. V tomto ohledu lze najít spojitost mezi Novým programem a pedagogickým směrem, zastávajícím efektivní učení v praxi.

Všechny úkoly se dají učit praxí. Pro jejich splnění je potřebná reálná ukázka toho, jak zadaný úkol plní. Většina bývá potvrzována samotným aktérem a následně někým jiným. Z logiky věci vyplývá, že pro uznání třetí osobou je potřebné činnosti vidět během reality. Během této chvíle jedinec v praxi aplikuje to, co je cílem osvojované dovednosti nebo schopnosti. Koncepty „to do by knowing“ (pracovat na základě

⁴⁴ Srov. *Experimentální skautská stezka-manuál pro vedoucí*, s. 54–63

poznání) a „to know by doing“ (poznávat činností), ze kterých vycházel John Dewey, jak se zmiňuje kapitola 1.4, jsou v Novém programu uplatňovány.

Jak je zmíněno v odstavci výše, jde o praktikování naučeného v praxi, učení se praxí a ne o memorování faktů, které k ničemu nejsou. V ohledu na porovnání pragmatické pedagogiky a Nového programu je podstatné to, že Nový program je uzpůsobován k učení se praxí a v praxi. Toto uzpůsobení umožní mnohé shody s pragmatickou pedagogikou. Především možnost sestavovat program tak, aby bylo využito efektivních metod výchovy a výuky. Místo učení uzlů u stolu se využije zadání úkolu, případně projektu. Úkol může požadovat zdolání propasti za pomoci provazů. K tomuto překonání bude tedy nutné si osvojit, jak se vážou uzle a následně uvázat provazový most k překonání propasti.

Aby mohlo docházet k takovýmto možným výchovným metodám, je sestaven systém kompetencí, které by měl jedinec zvládat a tím je směřován k ideálnímu všestrannému rozvoji. Metoda jejich dosahování je na vedoucím. Pro oporu slouží tzv. skautská stezka. Plnění úkolů je motivováno dalšími faktory symbolického rámce. Uvedení požadované aktivity ve stezce považujeme za „virtuální problém“, který je nutno překonat. Tím se opět vracíme k roli vedoucího, zda využívá pouze stezky a prvotní problém nechává nasimulovaný pouze písemně. Nebo se stezkou inspiruje a problematiku nasimuluje v reálném životě a v návaznosti na splnění problému aktivitu uznává. Po uznání může následovat další část vývoje.

Existuje mnoho výchovných a vzdělávacích metod, které lze využít při organizaci volnočasových aktivit. Je zde i varianta propojení Nového programu s metodami pragmatické pedagogiky. Záleží jen na vychovateli, zda bude praktikovat formu typické školní výchovy jako na většině základních škol u nás. Tedy frontální teoretické učení bez ověřování v praxi, úniku souvislostí a bez ohledu na priority žáků. Nebo využije efektivnější, často zábavnější, metody.

Projektová část

5 Víkendový program

V této části se práce zabývá návrhem víkendového programu pro skautskou skupinu. Program vychází ze stanovených úkolů ve stezce, z principů pragmatické pedagogiky a z cíle akce. Cíl programu je nastaven jako osvojení si znalostí a dovedností pro zorganizování vlastní akce. Dílčí cíle s programem, který je naplňuje, jsou přehledně uvedeny v tabulce č. 1.

<i>Dílčí cíle & kompetence</i>	<i>Program vedoucí k naplnění</i>	<i>Pragmatická metoda</i>
Umět si zabalit na akci	Zabalení si do stanoveného batohu	ANO
Umět číst v jízdnicích řádech	Zorganizovat odjezd	ANO
Umět si rozvrhnout čas	Příprava jídla	Částečně
Umět hospodařit s penězi	Nákup jídla	Částečně
Vyřídít telefonát s neznámým člověkem	Zavolat správci, do obchodu, ohledně dopravy	NE
Umět se orientovat dle mapy	Používání mapy oblasti k cestě na základnu; užití hvězdné mapy	ANO
Umět uvařit jídlo	Příprava oběda a snídaně	ANO
Na noční obloze najít co nejvíce souhvězdí	Hledání souhvězdí	NE
Schopnost práce dle návodu (práce s technikou)	Aktivity s GPS, fotoaparátem, buzolou, skládání origami	ANO
Manuální zručnost	Origami	Částečně
Schopnost vyhledání informací a prezentace	Seznámení s novou deskovou hrou, sepsání článku z výpravy	ANO
Schopnost zamyšlení a soustředění se na důležitou otázku	Reflexe dne	NE
Znát společenské chování	V průběhu sobotního oběda (etiketa stolování) + zbytek víkendu	ANO
Schopnost vnímání lidí okolo sebe	Analýza filmových scén	Částečně
Znalost zdravé výživy	Příprava nedělní snídaně	ANO
Zlepšení spolupráce	Týmové aktivity: organizace odjezdu, GPS hra, příprava jídla	NE
<i>Cíl akce: Osvojení si znalostí a dovedností pro zorganizování vlastní akce</i>		

Tabulka 1: Dílčí cíle a prostředky programu

Před akcí samotnou dostanou účastníci požadavky, které po nich budou na akci vyžadovány. Akci je dobré pořádat v místě, kde je snadná dostupnost informačních zdrojů a internetu. Mezi zadanými úkoly jsou: zabalení si věcí dle seznamu do rozměry stanoveného batohu. Tento úkol slouží ke schopnosti umět si zabalit na výpravu nejen vhodné věci, ale umět si uspořádat místo v zavazadle. Dalším požadavkem bude na akci naučit ostatní neznámou deskovou hru.

Po účastnících bude vyžadována spolupráce v týmu. Prvním společným úkolem je společný transport na místo konání akce. Je potřeba zjistit spoje a těch pak využít. Během akce budou účastníci vyřizovat telefonáty s lidmi, na které dostanou kontakt, ale neznají je. Půjde o zjištění informací o dopravě, otvírací doby v obchodu, dostupnosti ubytování, atd.

Po příjezdu dostanou účastníci mapu okolí s tím, že se mají k ubytování dostat pomocí vyznačených bodů. K tomu jim může posloužit návod, jak používat kompas. Případně k dalším informacím mohou využít telefon nebo přítomné vedoucí. Bude potřeba zavolat správci budovy, domluvit se na předání klíčů a zjistit pravidla využívání ubytování. Jako večerní program bude pozorování noční oblohy. Účastníci obdrží mapu noční oblohy a po stanoveném časovém úseku obeznámí ostatní, jaké si vybrali souhvězdí, ukážou, kde se nachází a řeknou o něm nějakou legendu. Po tomto programu bude následovat závěr dne formou rituálu, kde se budou jedinci zamýšlet nad tím, co se jim během dne obzvláště povedlo a na co jsou hrdí.

Během sobotního rána bude skupina vyzvána k přípravě oběda o více chodech. Oběd bude také založen na společenském chování a etiketě stolování. Následně bude za úkol vymyslet chody k obědu a za stanovený finanční rozpočet suroviny pořídit. Pro ověření dostupnosti surovin bude nutné zatelefonovat do obchodu. Po uvaření oběda bude následovat jeho konzumace. Během této činnosti dojde k ověření si schopností vařit, nakupovat, vyřídit telefonát s neznámým člověkem, zorganizovat si čas a osvojit si základy etikety. Po polední pauze proběhne hra za pomoci GPS navigací. Skupina dostane GPS přístroj s návodem k použití, souřadnice zajímavých míst a fotoaparát s návodem k použití. Úkolem účastníků bude vyfotografovat zajímavá místa s využitím odlišných funkcí fotoaparátu. Může jít například o makro režim, video, panorama, atd. Tento úkol ověřuje schopnost pracovat s technikou, případně se jí naučit ovládat pomocí návodu. Jako večerní program jsou zařazeny deskové aktivity. Jde o realizaci domácího zadání. Každý člen naučí ostatní novou deskovou hrou. Hru si zahrají a její představitel

bude odpovídat na dotazy a možnosti pravidel. Tento program ověřuje schopnost vyhledávání nových informací a schopnost komunikace. Jako dílčí cíl je zamýšleno osvojení si schopnosti připravit program pro ostatní. Po deskovém večeru bude následovat rituál jako v případě pátečního večera.

Nedělní program začne přípravou snídaně. Účastníci rozdělení do skupinek budou připravovat snídani pro ostatní v určitém limitu. Cílem bude zajistit vydatnou snídani, splňující požadavky zdravého životního stylu pro příjem látek, které člověk potřebuje. Dopolední program vyplní sledování filmových scén bez zvuku, na kterých budou zúčastnění diváci popisovat vzájemné vztahy postav, jejich chování a emoce pouze podle toho, co uvidí. K lepšímu rozboru jim budou sloužit psychologické knihy a obrázky, které popisují emoce, nonverbální komunikaci, atd. Odpoledním programem bude výroba dárků. Účastníkům bude předložen návod k tvorbě japonského origami a jejich úkolem bude jej vytvořit. Cílem je zlepšení manuální zručnosti, pracování dle návodu a dílčím cílem je i vytvoření samotného dárku. Závěr bude opět patřit rituálu, během kterého proběhne vyhodnocení celé akce s následným úkolem sepsat článek do novin. Článek bude požadován do následující schůzky. Očekává se od něj správná forma, odborné informace o místech a věcech, které byly během akce viděny.

Závěr

Práce měla za cíl popsat pragmatickou pedagogiku a nově vznikající skautský výchovný program – následně porovnat oba směry a vyzdvihnout zásadní shody. V závěru byl vytvořen projekt pro využití obou metod v praxi. Jedná se o nezávislý program, který je možné kdykoliv využít a porovnat ho s jinak tvořeným programem – zda dochází k efektivnějšímu výchovnému procesu nebo jestli je pro jedince atraktivnější. Tato možnost malého projektu byla zvolena proto, aby bylo možné na tuto práci určitým způsobem navázat a byla účelná i v praxi.

Pojďme si nyní stručně shrnout obsah jednotlivých kapitol, abychom na základě toho mohli konstatovat konkrétní výstupy naší práce. V první kapitole je popsán systém a vývoj pragmatismu. Filozofický a pedagogický směr odkazuje k praktičnosti, užitečnosti a k akceptování zájmů jednotlivce. Pedagogický směr se stal počátkem 20. století velmi oblíbeným a byla do něho vkládána naděje, že dokáže ovlivnit současnou krizi. Postupem času nadšení opadalo a začalo se objevovat více kritik, že je výchova příliš benevolentní k vychovávaným jedincům. Jak zaznělo od kritiků tohoto směru, tak nezvládla nastavit hranici volnosti, kterou je dítě schopné zvládnout a je pro něj ještě prospěšná. Byla vkládána příliš velká odpovědnost a volnost pro jedince za vlastní výchovu. Důležité prvky pragmatické pedagogiky přinesli John Dewey a William H. Kilpatrick. John Dewey zásadně ovlivnil směr (a výchovu obecně) ideou „learning by doing“ a upřednostňováním vlastních zájmů dítěte. Způsob vzdělávání je pro člověka zajímavý a poskytuje snadnější udržení získaných dovedností. W. H. Kilpatrick přispěl projektovou metodou, která lze využít při tvorbě pragmaticky založené výchovy. V současné době je populární náplní školních osnov i organizování různorodých událostí. Pragmatická pedagogika si zakládá na ocenění teorie po objevení problému, díky které můžeme problém vyřešit a pokračovat dál.

Druhá kapitola měla za cíl seznámit čtenáře s výchovným hnutím organizace Woodcraft a Junák – svaz skautů a skautek ČR. Smyslem zařazení Woodcraftu bylo vyhledat spojitost mezi hnutím a pragmatickou pedagogikou. Základní východisko bylo, že oba směry pochází z Ameriky počátku 20. století. Po prostudování literatury a jiných zdrojů bylo učiněno závěru, že zakladatel Woodcraftu E. T. Seton byl natolik mimo Ameriku v době, kdy si utvářel ideály o životě a výchově, že v době vývoje pragmatismu a Woodcraftu se nenechal již ničím ovlivnit a čerpal pouze sám ze sebe.

Tím tedy vznikly dvě svět ovlivňující myšlenky různých charakterů bez vzájemné spojitosti. V části o skautingu se popisují základní pojmy, smysl výchovy a historie organizace. Cílem bylo seznámit čtenáře s informacemi pro pochopení kontextu ostatních vlivů a z čeho vychází Nový program.

V následných kapitolách je věnován prostor pro tzv. Nový program Junáka. Mezi nejdůležitější důvody pro vznik Nového programu patří nutnost změny programu, který se výrazně nezměnil za dobu 100 let existence, jelikož již neakceptuje zájmy současné mládeže. Reaguje na životní styl dnešní mládeže, jejich zájmy o moderní techniku, outdoorové a adrenalinové aktivity, atd. Rozpracovává výchovný program pro různé věkové kategorie, což je podstatné pro udržení atraktivity programu s tím, že je adekvátní k věku účastníků. Program je sestaven jako celek a zároveň rozdělený do věkových kategorií. Program na sebe navazuje, což je ideální jako motivační prvek. Jedinec je vychováván v jedné tematické linii, ve které si může žít virtuální život v rámci symbolického rámce, kde si trénuje na ten opravdový život. Dalším pozitivem je, že dochází k systematické výchově dle promyšleného postupu a je vědomě navazováno na získané dovednosti. Oproti předchozímu programu, který se často sestavoval chaoticky, dle momentálních pohnutek. Opomenuti nebyli ani skautští vedoucí, pro které byla v rámci programu vytvořena metodika, aby věděli, jak změny aplikovat. Je to velmi podstatné usnadnění pro jejich orientaci ve smyslu výchovy. Vedoucí mají jasnější vizi toho, kam směřovat výchovu. Jednotlivé kompetence jsou dobře popsány a vysvětleny, tudíž nemůže dojít k nepochopení či nejasnostem. Nový program je sestaven tak, aby odpovídal dnešním požadavkům a vedl k užitečným dovednostem, které se využívají v praxi.

V pohledu čtvrté kapitoly na porovnání pragmatické pedagogiky a Nového programu bylo dosaženo výsledku, že Nový program je možné velmi snadno propojit s pragmatickými metodami. Záleží pouze na vychovateli – vedoucím, jaký výchovný směr ho oslovil a jak chce předávat zkušenosti dál. Nejjednodušší varianta propojení skautingu a pragmatického směru je při využití skautské stezky. Knihy, kde jsou potencionální problémy, které musí jedinec splnit. Pokud se tento způsob vystavení problému dá klasifikovat jako pragmatismu odpovídající, pak závěr porovnávání je jednoznačný – pragmatická pedagogika a skauting mají shodné výchovné metody. Oceňuje se inspirace v rozvoji zájmů jedince, které se musí propojovat tak, aby docházelo k jeho všestrannému rozvoji. Druhou uplatňovanou inspirací z pragmatické

pedagogiky je využití dovedností v praxi. Tímto konstatováním byl naplněn cíl práce, který jsme vymezili v jejím úvodu.

Princip pragmatické pedagogiky má své místo při organizaci volnočasových aktivit. Jde o místo, kde se jedinci vzdělávají ve svém volném čase a je dobré, když jim je ponechána určitá volnost, aby se mohli v rámci neformálního vzdělávání vyvíjet dle vlastního zájmu.

Pro ověření efektivity pragmatické pedagogiky, oproti běžným metodám, by bylo dobré vycházet z longitudinálního výzkumného projektu, v němž by se porovnával zkoumaný vzorek vychovávaný „tradiční“ formou a pragmatickou metodou.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

2. stupeň skautské stezky. 1. vyd. Praha: Junák-TDC, 2008. ISBN 978-80-86825-26-7
3. stupeň skautské stezky. 1. vyd. Praha: Junák-TDC, 2008. ISBN 978-80-86825-28-1
4. stupeň skautské stezky. 1. vyd. Praha: Junák-TDC, 2008. ISBN 978-80-86825-27-4
- Akademický slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0607-9.
- BADEN-POWELL, R. *Na pomoc skautským vůdcům*. 1. vyd. Praha: Junák-TDC, 2006. ISSN 1210-9827
- Experimentální skautská stezka-manuál pro vedoucí*. 1. vyd. Praha: Junák-TDC, 2006. ISBN 80-86825-20-5
- JŮVA, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2.rozšíř. vyd. Brno: Paido, 1994. ISBN 80-901737-7-2
- MACH, M. E. T. *Seton a jeho vliv na současnou mládež*. Olomouc, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Fakulta tělesné kultury. Katedra rekreologie. Vedoucí práce Mgr. Radek Hanuš, Ph.D.
- MAREK, J. *Po stopách junáckých myšlenek*. České Budějovice: 4. Středisko VAVÉHA. s. 74.
- Mauglí v lidské vesnici: 3. stupeň stezky vlčat*. 1. vyd. Praha: Junák-TDC, 2010. ISBN 978-80-86825-50-2
- PŘÍHODA, V. *Racionalizace školství: Funkcionální organizace školské soustavy*. Praha: Orbis, 1930.
- SINGULE, F. *Americká pragmatická pedagogika*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-0420715-4
- SVOJSÍK, A. B. *Základy junáctví*. 3. nezměněné vyd. Praha: Merkur, 1991. ISBN 80-7032-001-x
- TICHAVOVÁ, B. *Nováček-experimentální skautský projekt*. 1. vyd. Praha: Junák-TDC, 2007. ISSN 1210-9827

VACARDA, P. *Pojetí zkušenosti a výchovy v Deweyho filozofii*. Brno, 2009. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Katedra filozofie. Vedoucí práce prof. PhDr. Emil Višňovský, CSc.

VÁŇOVÁ, R. et al. *Výchova a vzdělání v českých dějinách: Problematika vzdělávacích institucí a školských reforem (obecné školství - 1848 - 1939)(střední školství a učitelské vzdělání - 1914 - 1939)*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-607.

VÁŇOVÁ, R. *Školská reforma v ČSR ve 30. letech*. Ústav pro informace ve vzdělávání, 1994. ISBN. 80-211-0198-9.

ŽÁRSKÁ, M. et. Al. *Jak pracovat se stezkou*. 1. vyd. Praha: Junák-TDC, 2008. ISSN 1210-9827

Elektronické zdroje

ČAPEK, K. *Pragmatismus čili filosofie praktického života*. Opočno [online]. 2011, [cit. 2011-03-05]. Dostupné na WWW:

<http://www.opocno.cz/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download=58:pragmatismus&id=4:karel-capek&Itemid=644&start=20>.

Informační a vzdělávací portál školství Zlínského kraje (Psycholog: dnešní děti dospívají později) [online]. [cit. 2011-03-09]. Dostupné na WWW:

<<http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/vychovadetiadospivajicich/adolescence/32767.aspx>>.

Junák – svaz skautů a skautek ČR (Prezentace, Letáky a plakáty, Charta a kompetence, Časový harmonogram projektu Nový program) [online]. © 2002 [cit. 2011-2-12]. Dostupné na WWW: <<http://krizovatka.skaut.cz/novy-skautsky-program-3/materialy-ke-stazeni/ostatni-dokumenty-k-novemu-programu/>>.

KUPKA, O. *O budoucnosti nového programu*, Junák – svaz skautů a skautek ČR [online]. [cit. 2011-02-17]. Dostupné na WWW:

<<http://krizovatka.skaut.cz/blogy/vykonna-rada/5712-o-budoucnosti-noveho-programu/>>.

Liga lesní moudrosti [online]. [cit. 2011-02-21]. Dostupné na WWW:

<<http://www.woodcraft.cz>>.

Seznam příloh

Příloha I	Hlavní data ve vývoji pragmatické pedagogiky
Příloha II	Kompetence z pohledu uživatele – body stezky
Příloha III	Kompetence z pohledu obsahu a výsledku skautské výchovy

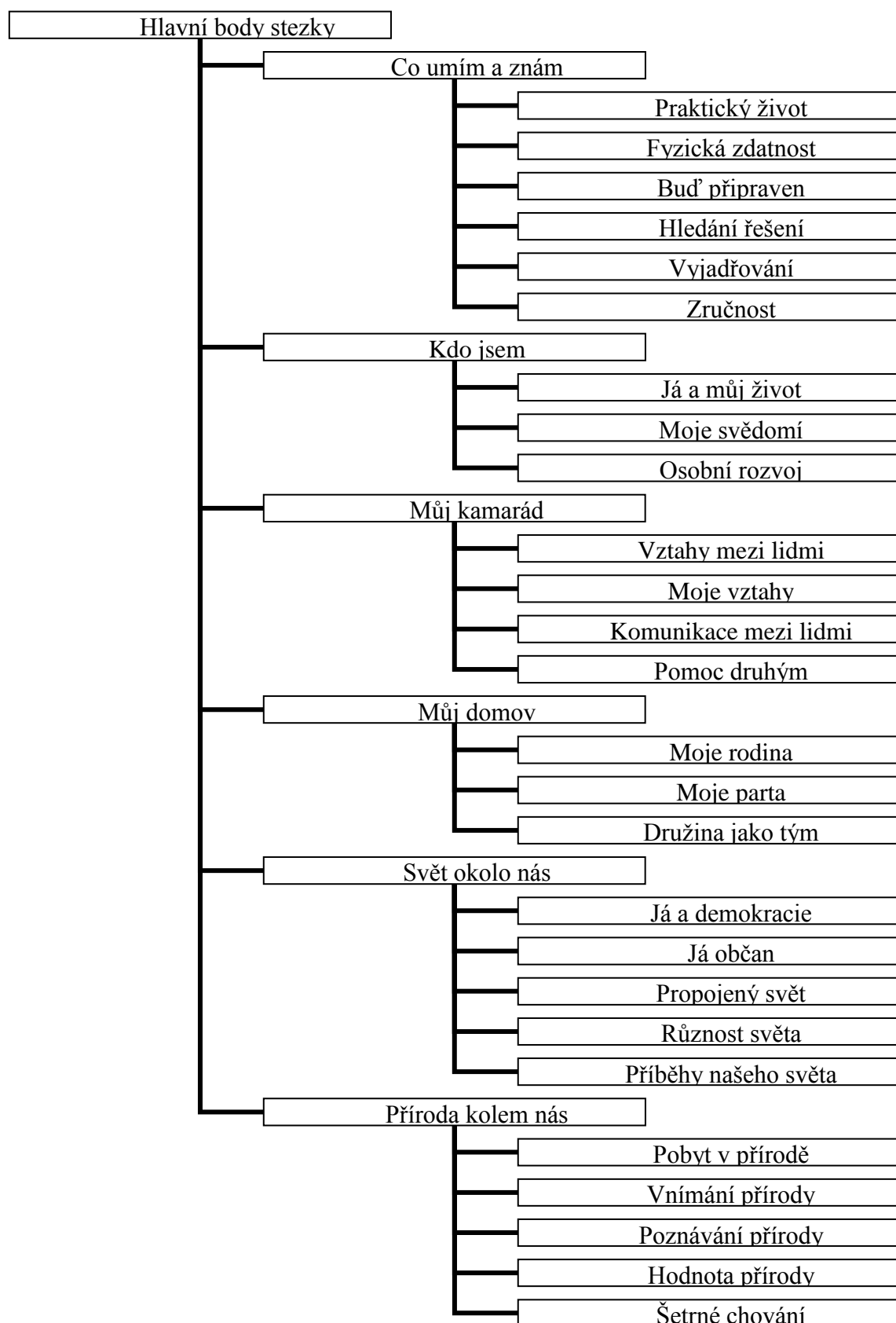
Přílohy

Příloha I Hlavní data ve vývoji pragmatické pedagogiky

1896	založení laboratorní školy na univerzitě v Chicagu
1897	J. Dewey: My Pedagogic Creed (Mé pedagogické krédo)
1899	J. Dewey: School and Society (Škola a společnost)
1904	příchod J. Deweye na Kolumbijskou univerzitu v New Yorku, překlad spisu J. Deweye Škola a společnost do češtiny
1916	J. Dewey: Democracy and Education (Demokracie a výchova)
1918	W. H. Kilpatrick: The Project Method (Projektová metoda), založení Progressive Education Association (Asociace progresivní výchovy)
1924	založení časopisu Progressive Education (Progresivní výchova)
1932	G. S. Counts: Dare the School Build a New Social Order? (Odváží se škola budovat nový společenský řád?)
1932	překlad spisu J. Deweye Demokracie a výchova do češtiny
1938	J. Dewey: Experience and Education (Zkušenost a výchova), vydání Esencialistického manifestu, první ostré kritiky prag. pedagogiky v USA
1939	W. C. Bagley: Progressive Education is Soft (Pragmatická pedagogika je měkká), kritické vystoupení proti pragmatické pedagogice
1953	A. Bestor: Educational Wastelands (Výchovná pustina)
1955	rozpuštění Progressive Education Association (Asociace progresivní výchovy)
1957	zastavení časopisu Progressive Education (Progresivní výchova)
1959	L. A. Cremin: What Happened to Progressive Education? (Co se stalo s progresivní výchovou?)
1961	J. S. Bruner: After Progressive Education, What? (Co po progresivní výchově?)

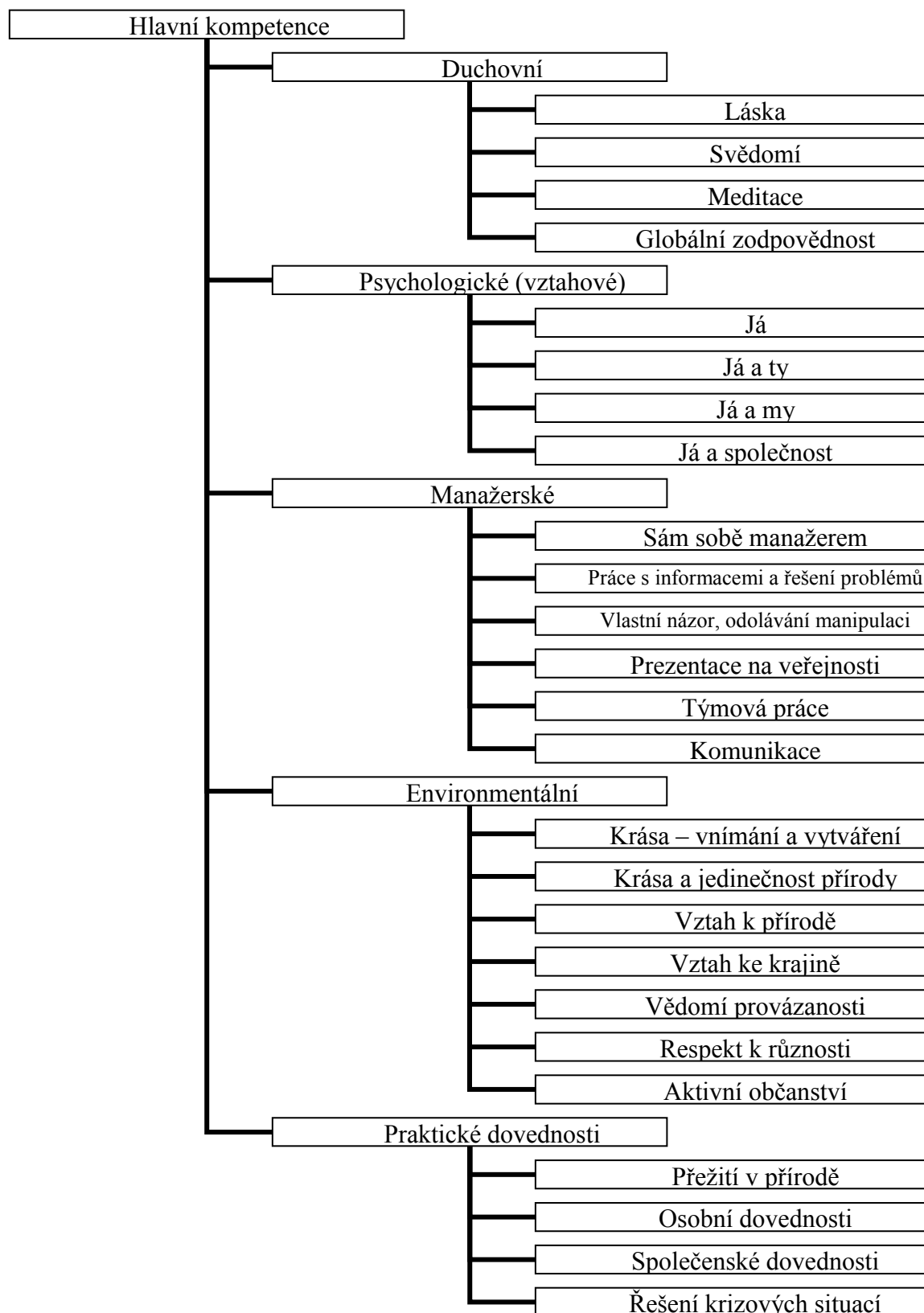
Zdroj: SINGULE, F. *Americká pragmatická pedagogika*, s. 195

Příloha II **Kompetence z pohledu uživatele – body stezky**

Zdroj: skautská stezka

Příloha III **Kompetence z pohledu obsahu a výsledku skautské výchovy**

Zdroj: *Experimentální skautská stezka-manuál pro vedoucí*, s. 10

ABSTRAKT

POLANSKÝ, T. *Pragmatická inspirace pro organizaci skautské výchovy*. České Budějovice 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce R. Macků

Klíčová slova: pragmatismus, pragmatická pedagogika, volnočasové vzdělávání, Woodcraft, skauting, Nový program, kompetence, skautská stezka, J. Dewey, E. T. Seton

Práce se zabývá shodami mezi metodami pragmatické pedagogiky a vzniklým novým výchovným programem organizace Junák – svaz skautů a skautek ČR. Teoretická část popisuje vývoj pragmatismu v Americe, spojitost filozofického a pedagogického směru, pragmatismus v Evropě a v České republice. Objasňuje vývoj výchovného hnutí Woodcraft v možné propojenosti s pragmatickou pedagogikou. Jsou popsány základní výchovné metody skautské organizace, aby bylo jasné, z čeho Nový program vychází. Dále je porovnán Nový program s pragmatickou pedagogikou, jak lze aktivity programu vytvářet ve shodě s metodami pragmatické pedagogiky a s naplňováním stanovených kompetencí, kterými by měl jedinec, dle skautských ideálů, disponovat.

Projektová část je věnována vytvořenému programu pro víkendovou akci, kde jsou propojeny metody pragmatické pedagogiky, skautské výchovy a získávají se požadované kompetence

ABSTRACT

Pragmatic inspiration for the organization of scout education

Keywords: pragmatism, pragmatic (progressive) education, free-time education, Woodcraft, Scouting, New program, competence, scout guide, J. Dewey, E. T. Seton

The thesis deals with the matching between the methods of pragmatic pedagogy and the new educational program of Scout Association.. The theoretical part describes the development of pragmatism in America, and the continuity of philosophical and pedagogical trends, pragmatism in Europe and in the Czech Republic. It explains the development of Woodcraft movement in the coherence with pragmatic pedagogy. It describes the basic educational methods of Scout organization; make it clear what the new program is based on. Next is the New program compared with pragmatic pedagogy, how to create program activities in accordance with the methods of pragmatic pedagogy and of the fulfillment of specified competencies, which person should have, according to Scout ideals.

The project part is devoted to the program for the weekend event, which connects methods of pragmatic education, scout education and competencies are fulfilled.